

14.11.2024

Rekomendacje w sprawie polskiego Krajowego Planu Wdrażania Paktu o Migracji i Azylu Unii Europejskiej

Przygotowane przez organizacje społeczne
świadczące pomoc prawną, integracyjną oraz
humanitarną osobom migrującym w Polsce

SPIS TREŚCI

WSTĘP / 3

PODSUMOWANIE NAJWAŻNIEJSZYCH KWESTII / 4

ZNACZENIE PAKTU O MIGRACJI I AZYLU DLA POLSKIEGO PRAWA I STRATEGII MIGRACYJNEJ / 9

Kontekst uchwalenia na poziomie Unii Europejskiej Paktu o Migracji i Azylu i jego wdrażania przez Polskę / 9

Moc obowiązywania Paktu / 10

Kwestia bezpieczeństwa i tak zwanej “instrumentalizacji” / 10

Mechanizm relokacji oraz zasada dobrowolności przyjętych środków solidarnościowych / 12

REKOMENDACJE / 14

Kontrola przesiewowa / 14

Procedura ubiegania się o ochronę międzynarodową (azyłowa) / 16

Identyfikacja i ochrona małoletnich / 20

Detencja / 23

Identyfikacja i ochrona małoletnich w kontekście detencji cudzoziemców / 24

Alternatywy do detencji / 25

Procedura powrotowa / 26

Pomoc prawna / 27

Pomoc psychologiczna / 28

Przyjmowanie, włączenie i integracja / 29

Niezależny mechanizm monitorowania praw podstawowych / 31

ZAŁĄCZNIK - WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH / 35

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zarządzania azylem i migracją (2024/1351) oraz w sprawie ustanowienia wspólnej procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w Unii (2024/1348), a także na podstawie Wspólnego Planu Wdrażania, każde z państw członkowskich UE ma obowiązek ustanowienia Krajowego Planu Wdrażania Paktu o Migracji i Azylu. Jednocześnie, dnia 15 października 2024 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie przyjęcia dokumentu „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025-2030”¹, stanowiącą istotny punkt odniesienia dla przyszłego kształtu polskiego prawa migracyjnego i uchodźczego, jego reformy i jego relacji względem prawa unijnego, które powinno zostać wdrożone.

W związku z tym, w imieniu **Konsorcjum Migracyjnego, Amnesty International Polska, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Interwencji Prawnej, Fundacji Jesuit Refugee Service Poland, Fundacji Ocalenie, Fundacji Polskie Forum Migracyjne, Polskiej Akcji Humanitarnej oraz Save the Children Polska**, kierujemy do Państwa szereg rekomendacji strony społecznej.

Choć sam Pakt zawiera wiele kontrowersyjnych i problematycznych zapisów, jesteśmy obecnie w kluczowym momencie, w którym mamy możliwość dostosowania go do specyfiki krajowego systemu tak, aby uniknąć naruszeń praw człowieka oraz **skutecznie zabezpieczyć prawa osób migrujących w Polsce**. Ten proces nie może pominąć perspektywy organizacji społecznych. Polskie organizacje społeczne odpowiedziały w ostatnich latach na dwa bezprecedensowe kryzysy związane z przyjmowaniem osób migrujących.

Nasze doświadczenia wynikające z działań podejmowanych w odpowiedzi na kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej, jak również kryzys związany z pełnoskalową wojną w Ukrainie są unikalne i powinny zostać wykorzystane w procesie tworzenia Krajowego Planu Wdrożenia, jak i w dalszych krokach związanych z implementacją samego Paktu. Nasza perspektywa może pomóc w stworzeniu bardziej efektywnych, humanitarnych i zrównoważonych rozwiązań, które będą lepiej odpowiadać na specyficzne potrzeby osób migrujących, a jednocześnie będą zgodne z międzynarodowymi standardami i prawami człowieka.

Chcemy także podkreślić, że poniższe rekomendacje, choć uważamy je za istotne, nie wyczerpują szerokiego zakresu tematu implementacji Paktu i **nie mogą zastąpić włączenia ekspertów z organizacji społecznych w ten proces ani formalnych konsultacji społecznych**. Tylko pełne zaangażowanie organizacji pozarządowych oraz otwarty dialog z kluczowymi interesariuszami pozwolą na wypracowanie skutecznych i trwałych rozwiązań.

W imieniu:

Konsorcjum Migracyjnego,
Amnesty International Polska,
Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć,
Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,
Stowarzyszenia Interwencji Prawnej,
Fundacji Jesuit Refugee Service Poland,
Fundacji Ocalenie,
Fundacji Polskie Forum Migracyjne,
Polskiej Akcji Humanitarnej,
Save the Children Polska.

¹ Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025 - 2030, treść dokumentu dostępna na stronie: <https://www.gov.pl/web/premier/odzyskac-kontrolę-zapewnic-bezpieczenstwo---strategia-migracyjna-na-lata-2025---2030>

PODSUMOWANIE NAJWAŻNIEJSZYCH KWESTII

Niniejszy dokument to zbiór rekomendacji odnoszących się do wdrażania przez Polskę Paktu o Migracji i Azylu. Rekomendacje odnoszą się do zapisów Paktu, które - choć są wiążące - to wciąż zostawiają państwom członkowskim pewien margines w zakresie dostosowania ich do specyfiki prawa krajowego. Choć Pakt zawiera również rozwiązania, które są krokiem wstecz w zakresie ochrony praw osób migrujących, to niezbędne jest wdrożenie jego postanowień w sposób, który jak najlepiej zabezpieczy potrzeby **osób, których sytuację normuje, a więc w szczególności osób przyjeżdżających do Unii Europejskiej w celu złożenia wniosku o ochronę międzynarodową.**

Jako organizacje społeczne zajmujące się prawami osób migrujących posiadamy szczególną wiedzę i ekspertyzę, którą zdobywaliśmy m.in. wspierając odpowiedź polskiego społeczeństwa na potrzeby wynikłe z wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie oraz kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej. Wierzymy, że nasza perspektywa jako osób z bliska zajmujących się zjawiskiem migracji w Polsce jest niezbędna do sformułowania adekwatnych i sprawiedliwych przepisów wdrażających Pakt.

1. Podsumowanie rekomendacji w zakresie kontroli przesiewowej:

- Przepisy implementujące Pakt w zakresie kontroli przesiewowej powinny zapewniać przeprowadzanie jej w sposób gwarantujący ochronę praw podstawowych, w tym zasady non-refoulement.
- Sam fakt braku dokumentów tożsamości lub nielegalne przekroczenie granicy przez osobę migrującą nie oznacza automatycznie istnienia ryzyka ucieczki, co powinno być odzwierciedlone w przepisach wyrażających zasadę prymatu stosowania środków wolnościowych (w tym alternatyw do detencji) nad izolacyjnymi.
- Wśród kadry odpowiedzialnej za prowadzenie kontroli przesiewowej muszą znaleźć się osoby niezależne od struktur Straży Granicznej, tak aby zapewnić rzetelność i odpowiedni monitoring tego procesu, jak również dopełnić obowiązku skutecznej informacji osób migrujących odnośnie do ich sytuacji prawnej, w szczególności pisemnego pouczenia cudzoziemca o początku biegu terminu oraz konsekwencjach jego upływu. Informacja ta, prowadzona zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej, musi uwzględniać kompetencje językowe osoby migrującej.
- Niezależność strukturalną od Straży Granicznej należy zapewnić zwłaszcza pracownikom odpowiedzialnym za kontrolę stanu zdrowia oraz szczególnych potrzeb osób migrujących.
- Sposób protokołowania oraz zaskarżenia treści formularza kontroli przesiewowej powinien być wyraźnie określony i zgodny z gwarancjami procesowymi polskiego prawa.
- Przepisy powinny zawierać jasne wytyczne zobowiązujące wprost organy władzy publicznej do zapewnienia wszystkim osobom podlegającym kontroli przesiewowej poziomu życia, który gwarantuje im utrzymanie, ochronę zdrowia fizycznego i psychicznego oraz poszanowanie praw przysługujących im na mocy Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

2. Podsumowanie rekomendacji w zakresie procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową:

- Procedura ubiegania się o ochronę międzynarodową powinna zapewniać osobom migrującym transparentny oraz szczegółowy dostęp do informacji, na jakim etapie jest toczące się postępowanie, w tym do ustaleń uzasadniających uznanie osoby za stwarzającą zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub porządku publicznego (zgodnie z wytycznymi wypracowanymi w tym zakresie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). Na każdym etapie procedury czynności i dokumenty muszą być na koszt Skarbu Państwa

- rzetelnie tłumaczone na język zrozumiały przez osobę migrującą.
- Przepisy wdrażające procedurę ubiegania się o ochronę międzynarodową muszą bezpośrednio i wyraźnie wymagać przestrzegania zasady non-refoulement.
 - Procedura ubiegania się o ochronę międzynarodową musi zapewniać dostęp do sądu oraz efektywnego środka zaskarżenia. Dostęp do sądu powinien mieć efekt suspensywny wobec wydanych decyzji, uniemożliwiający wydalenie osoby na czas trwania postępowania sądowego.
 - Niedopuszczalne jest prawne czy faktyczne uniemożliwienie dostępu do procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową. Organy muszą być zobowiązane do wyczerpującego i indywidualnego zbadania sytuacji każdej osoby, nawet pochodzącej z państwa uznanego za bezpieczne państwo pochodzenia, pierwszego azylu lub bezpieczne państwo trzecie.
 - Ocena wniosków o ochronę międzynarodową wobec osób wymagających szczególnego traktowania, takich jak małoletni, w tym małoletni bez opieki, osoby będące ofiarami przemocy lub tortur, osoby wymagające opieki medycznej, osoby z niepełnosprawnościami czy osoby przynależące do grupy LGBTQI+, powinna przebiegać z uwzględnieniem ich szczególnych potrzeb, przez przeszkolony personel, regularnie podnoszący swoje kwalifikacje.
 - Ograniczenie dostępu do procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w każdym razie musi spełniać wymogi konieczności, legalności i proporcjonalności. Ograniczenia te mogą być wprowadzane jedynie, o ile jest to obiektywnie niezbędne ze względów bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zarządzania administracyjnego przejściem granicznym, w tym strefami tranzytowymi, lub ośrodkiem detencyjnym, oraz pod warunkiem, że dostęp nie zostanie drastycznie ograniczony lub uniemożliwiony.
 - Rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej w trybie przyspieszonym lub w ramach azylowej procedury granicznej powinno nastąpić jedynie w ściśle określonych prawem przypadkach, zgodnie z przesłankami wskazanymi w art. 42 i art. 43 Rozporządzenia 2024/1348, interpretowanymi zawężająco. Stosowanie tych procedur specjalnych musi być za każdym razem rzetelnie uzasadnione.
 - Niedopuszczalne jest pozostawienie wniosku o udzielenie ochrony bez rozpoznania.
 - Lista bezpiecznych państw pochodzenia musi opierać się o aktualne i rzetelne informacje oraz nie może wpływać na konieczność indywidualnego i wyczerpującego rozpoznania sytuacji osoby migrującej. Powinna ona być także regularnie uaktualniana, uwzględniając faktyczne zmiany zachodzące w tych państwach.

3. Podsumowanie rekomendacji w zakresie identyfikacji i ochrony osób małoletnich:

- Szczególnej uwagi wymagają procedury z udziałem małoletnich. Konieczne jest dokonywanie oceny wieku w pierwszej kolejności na podstawie dostarczonych dokumentów i oświadczeń. Kolejnym etapem powinna być ocena przeprowadzana przez multidyscyplinarne zespoły, które ocenią wiek na podstawie neutralnych kulturowo i językowo kryteriów. Badanie lekarskie musi być ostatecznym etapem.
- Wszystkie informacje przekazywane dzieciom podczas procedur ubiegania się o ochronę międzynarodową muszą być dostosowane do ich wieku i dostępne w języku, który rozumieją. Ma to zasadnicze znaczenie dla budowania zaufania do systemu oraz zapewnienia, że dzieci nie są wprowadzane w błąd przez informacje rozpowszechniane przez przemytników i handlarzy ludźmi.
- Osoby małoletnie w każdej procedurze mają prawo do bycia wysłuchanymi i uczestniczenia w podejmowaniu decyzji, które ich dotyczą.
- W przypadku braku dokumentów identyfikacyjnych, należy każdorazowo odnotowywać deklarację małoletniości przez osobę migrującą i podawać we wszystkich dokumentach datę urodzenia wedle oświadczenia.
- Każda osoba, która zadeklaruje małoletniość, powinna mieć zapewniony dostęp do

reprezentacji prawnej. Każda decyzja dotycząca określenia statusu prawnego osoby deklarującej małoletniość powinna mieć formę uzasadnionego postanowienia.

- Wdrażanie Paktu powinno być połączone z organizacją szkoleń dla personelu, który będzie tworzyć specjalistyczne zespoły powołane do multidyscyplinarnej oceny wieku.
- Osoby małoletnie bez opieki muszą otrzymać wszelkie formy wsparcia związane z umieszczeniem w pieczy zastępczej, w tym dostęp do edukacji, pomocy psychologicznej, opieki zaufanego dorosłego i reprezentanta. Niezbędne jest wzmocnienie już istniejących placówek, a także powstanie wyspecjalizowanej placówki dla małoletnich bez opieki.
- Rekomendowane jest wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych wzmacniających rolę reprezentanta dziecka bez opieki ubiegającego się o ochronę międzynarodową. Aktualnie przyjęte rozwiązanie – kurator wyznaczony do wspierania dziecka w złożeniu wniosku o ochronę – jest zgodnie z Paktem niewystarczające.

4. Podsumowanie rekomendacji w zakresie stosowania detencji:

- Detencja powinna być środkiem stosowanym w ostateczności, gdy żaden inny środek nie może być zastosowany.
- Przepisy regulujące detencję osób ubiegających się o ochronę międzynarodową nie mogą dopuszczać automatycznego stosowania detencji. Umieszczenie w detencji może mieć miejsce wyłącznie w przypadkach enumeratywnie wymienionych w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady z 14 maja 2024 w sprawie stanowienia norm dotyczących przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową.
- Niezbędne jest zakazanie stosowania detencji wobec osób z grup o specjalnych potrzebach. Personel ośrodków strzeżonych powinien być odpowiednio wykwalifikowany w celu rozpoznania ofiar przemocy i tortur.
- Zakazane powinno być stosowanie detencji wobec osób małoletnich. W przypadku wątpliwości co do wieku osoby deklarującej małoletniość, dokumentacja procesu ustalania wieku musi być załączona do akt detencyjnych, aby każdorazowo właściwy organ mógł dokonać samodzielnej oceny przedstawionych dowodów i prawidłowości procedur.
- Korzystanie z pomocy prawnej oraz psychologicznej, również świadczonej przez psychologów zewnętrznych, niezatrudnionych przez Straż Graniczną, powinno być umożliwione przez cały czas pobytu w ośrodkach zamkniętych. Kluczowe jest podnoszenie kompetencji funkcjonariuszy Straży Granicznej, personelu medycznego, psychologów/żek i innych osób zaangażowanych w procedury detencji poprzez szkolenia dotyczące identyfikacji ofiar przemocy i tortur. Ocena zdrowia ofiar przemocy i tortur powinna być regularnie przeprowadzana w celu uniknięcia dalszej traumatyzacji poprzez stosowanie wobec nich detencji.
- Alternatywy wobec detencji powinny być stosowane w pierwszej kolejności w trakcie trwania wszystkich procedur, w tym podczas procedury przesiewowej i procedur granicznych. W tym celu potrzebne jest wprowadzenie do prawa krajowego nowych rodzajów środków alternatywnych do detencji. Większa różnorodność możliwych środków alternatywnych do detencji pozwoli na lepsze dopasowanie ich do sytuacji prawnej czy faktycznej danej osoby. Konieczne jest również rozpowszechnienie wśród sędziów orzekających w sprawach detencyjnych informacji o możliwości oraz konieczności stosowania tych środków jako pierwszej formy ingerencji w ograniczenie wolności osób migrujących.

5. Podsumowanie rekomendacji w zakresie procedury powrotowej:

- W ramach procedury powrotowej państwa powinny zapewniać dostęp do pomocy prawnej i psychologicznej.
- pozbawieniu wolności osób w trakcie procedury powrotowej decydować może jedynie sąd.
- Należy wyłączyć małoletnich oraz ich najbliższych z obowiązku 12 tygodniowego przebywania

w miejscach wyznaczonych w strefie tranzytowej/przygranicznej w przypadku odrzucenia ich wniosku w ramach procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową. Polska jest zobowiązana do zapewnienia odpowiednich warunków pobytowych dla osób migrujących, które przebywają w miejscach wyznaczonych w strefie tranzytowej/przygranicznej.

6. Podsumowanie rekomendacji w zakresie pomocy prawnej i psychologicznej:

- Podczas wszystkich etapów ubiegania się o ochronę międzynarodową osoby migrujące powinny mieć zapewniony dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej, udzielanej przez organizacje eksperckie oraz pomocy psychologicznej ze szczególnym uwzględnieniem małoletnich oraz osób wymagających szczególnego traktowania.
- Informacja o możliwości otrzymania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego zastępstwa prawnego powinna być udzielana już w momencie złożenia wniosku o ochronę międzynarodową.
- Akta spraw o udzielenie ochrony międzynarodowej powinny być udzielane pełnomocnikom oraz stronom w formie elektronicznej.
- Pomoc psychologiczna powinna uwzględniać przygotowanie osób bez wyspecjalizowanego wykształcenia do świadczenia podstawowej pomocy, uwzględnianie “piramidy zdrowia psychicznego” oraz efektywną pomoc psychiatrów.
- Rekomendowana jest współpraca z zewnętrznymi psychologami oraz korzystanie ze specjalistycznie przygotowanych tłumaczy. Osoby świadczące pomoc psychologiczną powinny być kompleksowo przygotowane do pracy z osobami migrującymi, w tym małoletnimi oraz osobami z grup o specjalnych potrzebach.

7. Podsumowanie rekomendacji w zakresie przyjmowania, włączenia i integracji:

- Polska nie powinna wprowadzać regulacji asymilacyjnych, zmuszających osoby migrujące do wyzbycia się swojej tożsamości, a stosować podejście integracyjne (co jednoznacznie zaleca Komisja Europejska), zakładające wspólnotę uniwersalnych wartości, promujące sprawczość i gwarantujące adekwatne wsparcie.
- Polityka integracyjna powinna obejmować realne wsparcie zarówno w trakcie rozpatrywania wniosku o ochronę międzynarodową, jak i bezpośrednio po jej uzyskaniu. System przyjmowania musi być wydajny, dawać dostęp do adekwatnych środków integracyjnych i poziomu życia. Należy wyeliminować braki obecnego systemu, takie jak umieszczanie ośrodków dla osób w procedurze o ochronę międzynarodową daleko od miast, czy niski poziom zajęć z języka polskiego w tych ośrodkach oraz poza nimi, ograniczony dostęp do rynku pracy i niski poziom uznawania kompetencji zawodowych osób migrujących.
- Rekomendujemy wprowadzenie efektywnych procedur uznawania zagranicznych dyplomów, świadectw i innych dowodów kwalifikacji oraz szeroki dostęp do doradztwa zawodowego, kursów przekwalifikujących oraz zdobywania i potwierdzania kompetencji zawodowych.
- Zakwaterowanie indywidualne powinno być preferowane w miejsce zakwaterowania zbiorowego.
- Niezbędne są programy dedykowane osobom wymagającym szczególnego traktowania, które mają ograniczone możliwości wejścia na rynek pracy.

8. Podsumowanie rekomendacji w zakresie niezależnego monitorowania praw podstawowych:

- Niezależność mechanizmu monitorowania praw podstawowych musi być zagwarantowana ustawowo i powierzona specjalnie do tego celu utworzonej instytucji, współpracującej z przedstawicielami nauki oraz organizacji społecznych.
- Mechanizm powinien monitorować działania służb w zakresie poszanowania zasady non-

- refoulement oraz zapewnić szczególną ochronę dla osób z grup o specjalnych potrzebach.
- Mandat mechanizmu powinien obejmować całe terytorium Rzeczypospolitej oraz terytoria zagraniczne, gdzie polskie władze posiadają jurysdykcję, bez możliwości jego ograniczenia drogą rozporządzenia lub ustawy, niezależnie od sytuacji kryzysowych.
 - Mechanizm powinien monitorować procedury graniczne, ubiegania się o ochronę międzynarodową, powrotowe (w tym także tzw. dobrowolne powroty) oraz procedury związanych z detencją.
 - Osoby zatrudnione przez mechanizm powinny mieć możliwość przeprowadzania niezapowiedzianych kontroli we wszystkich miejscach pozbawienia wolności lub takich, w których dochodzić może do naruszeń praw podstawowych i prawa migracyjnego. Dostęp do informacji niejawnych powinien być zapewniony na wzór Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur.
 - Monitorowanie praw podstawowych powinno uwzględniać procedury umożliwiające składanie skarg przez osoby, których prawa zostały naruszone oraz obejmować ochronę sygnalistów przez zapewnienie im anonimowości.
 - Instytucja odpowiedzialna za mechanizm monitorowania powinna najrzadziej raz w roku publikować wyniki swoich kontroli i badań. Rząd powinien również regularnie publikować raporty dotyczące postępów w implementacji rekomendacji.
 - Krajowe organy kontroli powinny również być zaangażowane w monitorowanie działań rządu dotyczących wdrażania rekomendacji mechanizmu.
 - Mechanizm musi być zobowiązany do aktywnej i ścisłej współpracy z organizacjami społecznymi poprzez dzielenie się doświadczeniami i najlepszymi praktykami.

ZNACZENIE PAKTU O MIGRACJI I AZYLU DLA POLSKIEGO PRAWA I STRATEGII MIGRACYJNEJ

1. Kontekst uchwalenia na poziomie Unii Europejskiej Paktu o Migracji i Azylu i jego wdrażania przez Polskę

Przyjęty 14 maja 2024 r. i podlegający obowiązkowemu wdrożeniu Pakt o Migracji i Azylu Unii Europejskiej stanowi wyraz istotnej **kompetencji UE do kształtowania legislacji w przedmiocie migracji i azylu jako przestrzeni wolności, sprawiedliwości i bezpieczeństwa**, co wynika zarówno z prawa pierwotnego, jak i wtórnego Unii². Postanowienie o państwowej współpracy w tym zakresie oraz wysiłki i działania legislacyjne budujące Wspólny Europejski System Azylowy trwają od 1999 roku. Ma on opierać się na zasadach pomocniczości i subsydiarności działania Unii oraz na **zasadzie proporcjonalności przyjętych środków, a także pozostawać w zgodzie z aktami prawa międzynarodowego, które ustanawiają najważniejsze standardy ochrony praw człowieka**³.

Pakt o Migracji i Azylu stanowi trzecią fazę wdrażania Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego, i bezpośrednią odpowiedź na zmieniające się okoliczności i kontekst imigracji do Europy, mające miejsce od 2015 r. i często nazywane kryzysem “migracyjnym” lub humanitarnym. Na Pakt składa się dziesięć aktów prawnych (dziewięć rozporządzeń i jedna dyrektywa)⁴, których konkretne brzmienie było uzgadniane aż dziewięć lat. Chociaż same rozwiązania zawarte w Pakcie wzbudziły wiele zastrzeżeń z perspektywy ochrony praw człowieka, to należy stwierdzić, że **model prawny, który te akty kształtują, ma w założeniu gwarantować najwyższy standard bezpieczeństwa oraz ochrony. Co znamienne, odnosi się to zarówno do osób posiadających obywatelstwo unijne, jak też ma obejmować ochroną osoby migrujące do Unii, nie wyłączając osób deklarujących chęć uzyskania ochrony międzynarodowej na terenie Unii.**

W niniejszych rekomendacjach pragniemy odnieść się do konkretnych przepisów prawnych Paktu, jak również do kontekstu, w jakim jego wdrożenie ma miejsce. Implementacja unijnych przepisów zależy bowiem od wizji politycznej i działań kluczowych podmiotów, które wyraziły już swoje stanowiska co do pożądanego ram omawianego prawa. Jako wysoce alarmujące oceniamy systematyczne pomijanie przez polski rząd wytycznych i zaleceń Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców oraz zaniechania jakichkolwiek rzeczywistych konsultacji społecznych w związku z zapowiadany i wprowadzanymi reformami⁵. Mimo że w opublikowanej “Strategii Migracyjnej Polski na lata 2025-2030” zadeklarowano, że stanowi ona odpowiedź na postulat uzgodnionej społecznie i politycznie jasnej doktryny migracyjnej, dokument ten budzi wiele zastrzeżeń zarówno przez brak jego rzeczywistego skonsultowania z jakimikolwiek środowiskami⁶, lakoniczność zapisów oraz populistyczny, raczej niż ekspercki, charakter i język. **W imieniu**

² A zwłaszcza z art. 3 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, art. 67 ust. 2; art. 78 oraz art. 80 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, jak też z art. 18 Karty Praw Podstawowych UE.

³ A szczególnie w zgodzie z: wspomnianą już Konwencją Genewską z 1951 r.; Powszechną Deklaracją Praw Człowieka, Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej; Konwencją o Prawach Dziecka z 20 listopada 1989 r.; Konwencją dotyczącą Statusu Bezpaństwowców z 26 kwietnia 1954 r.; Konwencją w Sprawie Zakazu Stosowania Tortur oraz Innego, Okrutnego, Nieludzkiego lub Poniżającego Traktowania albo Karania z 10 grudnia 1984 r.; Międzynarodową Konwencją o Poszukiwaniu i Ratownictwie Morskim z 12 kwietnia 1979 r.

⁴ Wykaz wyżej wymienionych aktów prawnych zawarto w załączniku do niniejszego dokumentu.

⁵ Na problem ten zwrócono zwłaszcza uwagę w Apelu organizacji społecznych do Prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska z 18 października 2024 r., którego treść dostępna jest na stronie: <https://ocalenie.org.pl/aktualnosc/apel-organizacji-spoecznych-w-sprawie-strategii-migracyjnej-18-10-2024>

⁶ Należy zaznaczyć, że opublikowana Strategia, mimo odmiennej deklaracji, pozostaje na wielu poziomach rozbieżna z wnioskami z badania “Polityka migracyjna Polski w opiniach aktorów instytucjonalnych” wykonanego przez Komitet Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk, a zapowiedź przyszłych szerokich konsultacji społecznych, zwłaszcza co do pryncypiów Strategii, obejmuje już szczegółowy plan implementacji Strategii, której treść w opublikowanym brzmieniu wciąż pomija stanowiska organizacji eksperckich i społecznych.

obywateli i obywaterek Polski, rząd odniósł się w nim wprost do Paktu o Migracji i Azylu Unii Europejskiej oraz proponowanych w nim rozwiązań w sposób krytyczny, implikując brak zamiaru dochowania obowiązku ich wdrożenia⁷. Polska Strategia migracyjna ma jednak duże znaczenie, gdyż to na podstawie krajowych strategii do końca 2025 r. ma zostać opublikowana pierwsza pięcioletnia europejska strategia zarządzania azylem i migracją.

2. Moc obowiązywania Paktu

Rząd zarzuca unijnym regulacjom niedostosowanie do bieżącej sytuacji na granicy polsko-białoruskiej, wprost oceniając standard ochrony praw osób migrujących, ukształtowany w orzecznictwie sądów międzynarodowych, za rozbieżny z wizją ochrony granic Polski. Pragniemy przypomnieć, że po pierwsze, Polska, sygnując umowy międzynarodowe w przedmiocie ochrony praw człowieka, w tym uchodźców, oraz w przedmiocie członkostwa w organizacjach międzynarodowych i jurysdykcji sądów międzynarodowych, jest zobowiązana respektować swoje zobowiązania w obszarze prawa międzynarodowego. **Tymczasem, powyższe stanowisko wyrażone w Strategii budzi obawy o pogłębienie kryzysu praworządności, dalsze naruszenia praw i wolności jednostki oraz kontynuację polityki poprzedniej władzy uchylania się od wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce⁸.** Po drugie, należy pamiętać, że uchwalony na poziomie Unii Europejskiej Pakt w zakresie dziewięciu rozporządzeń jest prawnie wiążący automatycznie, z dniem wejścia w życie tych aktów prawnych. W zakresie nowej dyrektywy recepcyjnej (dotyczącej norm przyjmowania osób migrujących), Polska ma obowiązek włączyć ją do swojego porządku prawnego (dokonać transpozycji), poprzez przyjęcie odpowiednich przepisów w określonym terminie, w przeciwnym razie narażając się na sankcje finansowe. **Terminy wejścia** w życie rozporządzeń oraz transpozycji dyrektywy są określone w **samych aktach, składających się na Pakt, a polski rząd nie dysponuje środkiem prawnym samodzielnego odrzucenia tych przepisów.** Deklaracje dotyczące braku akceptacji przyjętych postanowień Paktu oraz braku zamiaru ich stosowania w polskim porządku prawnym są wyrazem braku respektowania europejskiego i polskiego porządku prawnego przez polski rząd.

3. Kwestia bezpieczeństwa i tak zwanej “instrumentalizacji”

Wbrew twierdzeniom przedstawionym w Strategii Migracyjnej Polski na lata 2025-2030, rozwiązania przedstawione w Pakcie nie pozostają w oderwaniu od współczesnych wyzwań i natury migracji do Europy. Wręcz przeciwnie, cały Wspólny Europejski System Azylowy jest budowany i reformowany jako odpowiedź na zmieniający się charakter imigracji, w tym tej przymusowej, do Unii Europejskiej. Model zarządzania migracją i polityką uchodźczą utworzony w Pakcie uwzględnia przede wszystkim wartość bezpieczeństwa, rozumianą jako prymat suwerenności państw członkowskich i ochrony ich terytorium, ale z uwzględnieniem praw człowieka i podstawowych wolności jednostki. Tak zwane rozporządzenie “AMMR” dotyczące zarządzania migracją⁹ stanowi filar Paktu, przewidujący konieczność różnorodnego i adekwatnego reagowania, gdy zapotrzebowanie na procesowanie wniosków o wjazd i pobyt na terytorium państw członkowskich, oraz wniosków o objęcie ochroną międzynarodową, przekraczają możliwości tych państw. **W art. 2 punkt 24 i 25 tego aktu wprowadzono definicje sytuacji “presji migracyjnej” oraz “znaczącej sytuacji migracyjnej”, a w odpowiedzi na nie konieczne plany i programy reagowania, w tym solidarnościowego. Istotą Paktu jest dostosowanie tych planów i programów do obserwowanych zjawisk w obszarze migracji, w związku z czym rozporządzenie w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe i sytuacje spowodowane**

⁷ *Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo...*, s. 8, 13, 21.

⁸ Sprawa M.K. i Inni p. Polsce (Skarga nr 40503/17, 42902/17 oraz 43643/17); Sprawa D.A. i Inni przeciwko Polsce (Skarga nr 51246/17); Sprawa A.I i Inni przeciwko Polsce (Skarga Nr. 39028/17); Sprawa T.Z i Inni przeciwko Polsce (Skarga Nr. 41764/17); Sprawa A.B i Inni przeciwko Polsce (Skarga Nr. 42907/17).

⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie zarządzania azylem i migracją, zmiany rozporządzeń (UE) 2021/1147 i (UE)2021/1060 oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 604/2013 (Dz.U.UE.L.2024.1351).

działaniem siły wyższej¹⁰ zawiera szczególne uprawnienia państw w związku z obecnymi lub przyszłymi wydarzeniami geopolitycznymi. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji “wyjątkowych masowych przybyć” oraz sytuacji “instrumentalizacji”, zdefiniowanych w art. 1 ust. 4 lit. a i b tego aktu, gdzie instrumentalizacja oznacza sytuację, w której państwo trzecie lub wrogi podmiot niepaństwowy zachęcają obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców do przemieszczania się na granice zewnętrzne lub do państwa członkowskiego, lub ułatwiają im to przemieszczanie, w celu destabilizacji Unii lub państwa członkowskiego, oraz w przypadku gdy takie działania mogą zagrozić podstawowym funkcjom państwa członkowskiego, w tym utrzymaniu prawa i porządku lub ochronie jego bezpieczeństwa narodowego.

Należy przy tym podkreślić, że chociaż Pakt przewiduje możliwość dostosowania miejsca i czasu oceny wniosków o ochronę międzynarodową, co do których można przypuszczać, że są z dużym prawdopodobieństwem zasadne albo oczywiście bezzasadne lub niedopuszczalne, to powoływanie się na trwający kryzys lub zjawisko instrumentalizacji nie uprawnia do całkowitego odstępstwa od obowiązującego prawa. **Jak wskazuje Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców, fakt migracji w ramach instrumentalnie utworzonej do tego ścieżki należy oddzielić od kwestii zasadności samego wniosku o ochronę międzynarodową. Należy sytuację każdej osoby traktować indywidualnie, a jakiegokolwiek ograniczenia praw i wolności wobec grup lub kategorii osób ustanawiać jedynie na podstawie i w granicach prawa, w drodze wprowadzenia przewidzianego w tym celu stanu wyjątkowego¹¹.** W tym celu wymagane jest odpowiednie przygotowanie infrastrukturalne systemu oceny wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej i sprawniejszej oceny indywidualnej sytuacji, do czego odnoszą się tryby specjalne przewidziane w Pakcie. Tymczasem, rząd w przedstawionej Strategii kładzie nacisk jedynie na wzmocnienie ścisłej kontroli granic państwowych, rozumianej jako niedopuszczanie do wjazdu i pobytu na terytorium Polski osób z konkretnych państw lub niebędących w stanie wykazać celu migracji *korzystnego* z punktu widzenia państwa polskiego. Przyszłe rozwiązania mają opierać się o budowę zapór fizycznych i elektronicznych, o tak zwane “strefy buforowe” oraz o sprawne deportacje do krajów tranzytu i pochodzenia.

Zapowiedziane założenia polskiego modelu zarządzania migracją i azylem oznaczają poważne ryzyko zagrożenia życia i podstawowych praw osób szukających w Polsce ochrony przed prześladowaniem, i poszanowania zasady non-refoulement. **Z zaniepokojeniem przyjmujemy komunikaty polityczne o zamiarach “czasowego i terytorialnego zawieszenia prawa do azylu”, oraz propozycje umieszczania osób migrujących do Unii Europejskiej w ośrodkach na terenie państw trzecich.** Te zmiany zagrażają sprowadzeniem wypracowywanego od zakończenia II Wojny Światowej systemu ochrony prawnej jednostki i standardów demokratycznego państwa prawa do zaledwie pozornego i martwego prawa.

Wdrożenie Paktu ma nastąpić w określonych celach, w tym również walki z przemytem ludzi, a także rozbudowywania legalnych dróg migracji do Europy i ochrony grup osób wymagających szczególnego traktowania. **Wdrożenie tych celów w drodze polskiej strategii migracyjnej i Krajowego Planu Wdrożenia, w świetle prawa polskiego i międzynarodowego¹², nie może w żadnym wypadku naruszać fundamentów istniejącego systemu prawnego.** Tymi fundamentami są:

- obowiązek poszanowania godności każdej osoby;
- zakaz tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania;
- zakaz wydalenia do państwa, gdzie zagrożone są życie, zdrowie lub podstawowe prawa i wolności człowieka, w tym zakaz zbiorowych wydań;

¹⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie wprowadzenia kontroli przesiewowej obywateli państw trzecich na granicach zewnętrznych (Dz.U.UE.L.2024.1356).

¹¹ United Nations High Commissioner for Refugees, *Legal considerations on asylum and non-refoulement in the context of ‘instrumentalization’*, 26.09.2024.

¹² A zwłaszcza Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Genewskiej dotyczącej statusu uchodźców, Karty Praw Podstawowych UE oraz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.

- powszechne prawo do azylu (udzielenia ochrony międzynarodowej);
- prawo do ochrony życia i zdrowia;
- zakaz dyskryminacji, w tym ze względu na przynależność państwową, narodowość lub etniczność;
- równość wobec prawa, a zwłaszcza prawo do równego dostępu do skutecznego środka prawnego, sądu i pomocy prawnej, jak też do bezstronnego i jawnego rozpatrzenia indywidualnej sprawy przez niezawisły organ;
- poszanowanie różnorodności kulturowej, religijnej i językowej;
- zasada legalności i proporcjonalności kar i środków represyjnych, w tym możliwość ograniczenia wolności jednostki tylko na podstawie i w granicach prawa.

Należy podkreślić, że żaden przepis obowiązującego prawa, w tym Konwencji Genewskiej, polskiej Konstytucji, Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także Paktu o Migracji i Azylu Unii Europejskiej, nie uprawnia do generalnego odstąpienia od przyjmowania wniosków o ochronę międzynarodową. W przestrzeni publicznej funkcjonuje wiele mitów oraz powielanych błędnych przekonań, iż wyjątkowość sytuacji i określone rozumienie bezpieczeństwa państwowego miałyby legalizować takie rozwiązanie. Jednakże, **wszystkie przewidziane prawem instytucje nadzwyczajnych odstępstw od stosowania prawa do azylu nie uchylają obowiązku rozważenia przypadku każdej osoby indywidualnie**¹³. Również faktyczne zagwarantowanie najwyższego standardu ochrony i bezpieczeństwa państwa wymaga efektywnego zidentyfikowania każdej osoby i rzetelnej oceny jej sytuacji. **Szczególnie w przypadku wrażliwego położenia oraz zagrożenia życia i podstawowych praw danej osoby w razie wydalenia z polskiego terytorium, niedopuszczalne jest stosowanie przyspieszonych procedur mających na celu deportację, odmowę dostępu do tego terytorium czy zastosowanie pushback'u.**

Co więcej, na mocy art. 18 Karty Praw Podstawowych UE, zasady wyrażone w Konwencji Genewskiej z 1951 r. mają nadrzędną moc wobec prawa unijnego, w tym wyrażony w art. 31 zakaz nakładania kar za nielegalny wjazd lub pobyt oraz ograniczeń w poruszaniu się osób poszukujących ochrony. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu, dopuszczalne są wyjątki od tej zasady, szczególnie, gdy osoba deklarująca chęć złożenia wniosku o ochronę międzynarodową nie przybywa bezpośrednio z państwa, w którym jej życie lub prawa i wolności są zagrożone albo jeżeli nie zgłosi się niezwłocznie do organów państwa. Jak podkreśla Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców, **niedopuszczalne jest interpretowanie niniejszego przepisu Konwencji w sposób rozszerzający, a stosowanie jakichkolwiek środków karnych, represyjnych lub środków przymusu nie może być w żadnym wypadku wykorzystywane do pozbawienia jakiegokolwiek osoby praw nadanych przez Konwencję Genewską, a zwłaszcza do uniemożliwienia dostępu do postępowania uchodźczego**¹⁴.

4. Mechanizm relokacji oraz zasada dobrowolności przyjętych środków solidarnościowych

Przepisy Paktu dotyczące tak zwanych relokacji wzbudzają wiele kontrowersji, jednak ich rzeczywista treść pozwala na rozwianie większości z nich. Rozporządzenie ws. przesiedleń i przyjmowania ze względów humanitarnych w swoim założeniu odpowiada na współczesne wyzwanie mobilności osób poszukujących i objętych ochroną międzynarodową, które w dzisiejszym zglobalizowanym świecie oraz w swojej indywidualnej sytuacji mogą mieć uzasadnioną potrzebę przemieszczenia się z państwa, w którym się znajdują. Co znamienne, regulacja ta dotyczy osób, które spełniają przesłanki otrzymania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, a więc

¹³ Art. 9 oraz art. 33 ust. 2 Konwencji Genewskiej z 1951 r.

¹⁴ United Nations High Commissioner for Refugees, 23.09.2024, *Guidelines On International Protection No.14, Non-penalization of refugees on account of their irregular entry or presence and restrictions on their movements in accordance with Article 31 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, s. 5.

można bez wątplenia powiedzieć, że znajdują się w szczególnej sytuacji, wymagającej reakcji humanitarnej. **Jednocześnie, należy podkreślić, że rozporządzenie, zgodnie z art. 1 ust. 2, nie ustanawia prawa jednostki do ubiegania się o przyjęcie lub do bycia przyjętym na terytorium państwa członkowskiego. Zgodnie z ustępem trzecim i czwartym tego artykułu, nie nakłada się na państwa członkowskie obowiązku przyjęcia żadnego obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, a wkład państwa w wykonanie unijnego planu przesiedleń jest oparty o zasadę dobrowolności wyboru środków solidarnościowych.** Ponadto, na mocy art. 13, gwarantowane jest wsparcie finansowe w przypadku decyzji o podjęciu się relokacji. **Wbrew opiniom wyrażonym w Strategii Migracyjnej Polski na lata 2025-2030, relokacje nie są Polsce bezwzględnie narzucone przez przepisy Paktu, a celem niniejszego rozporządzenia jest właśnie ochrona osób, które w sposób niewątpliwy potrzebują ochrony humanitarnej, a dodatkowo są w szczególnej sytuacji ze względu na swój stan zdrowia lub doznaną przemoc, lub wymaga tego ochrona jedności rodziny.** Jednocześnie, bezpieczeństwo mają gwarantować określone w art. 6 Rozporządzenia kryteria odmowy objęcia ochroną, w sytuacji, gdy indywidualna ocena dowodzi, że dana osoba może rzeczywiście stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa.

Podsumowując, przepisy Paktu o Migracji i Azylu Unii Europejskiej nie naruszają zasady suwerenności i prymatu bezpieczeństwa państwa polskiego. Wręcz przeciwnie, stopień, w jakim wartości te stanowią podstawę założeń Paktu, może budzić zastrzeżenia z perspektywy ochrony praw człowieka. **Co więcej, należy pamiętać, że istniejące instrumenty prawne w obowiązującym reżimie prawa uchodźczego, tj. zawarte w Konwencji Genewskiej oraz przepisach unijnych, bezpośrednio odnoszą się do sytuacji, gdy dana osoba może stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub porządku publicznego.** Tak zwane przesłanki negatywne udzielenia ochrony międzynarodowej wykluczają uzyskanie statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej ze względu na popełnione przestępstwa, a w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa dopuszczalne jest stosowanie przez władze nadzwyczajnych środków tymczasowych. **Nie zmienia to jednak nadrzędnej zasady konieczności oceny sytuacji każdej osoby indywidualnie.**

REKOMENDACJE

Kontrola przesiewowa

(Rozporządzenie PE i Rady (UE) 2024/1356)

Rozporządzenie wprowadzające mechanizm kontroli przesiewowej na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej ma na celu umożliwienie dostosowania ścieżek proceduralnych do indywidualnej sytuacji danej osoby, która znajdzie się na granicy Unii Europejskiej bez wymaganych prawem dokumentów wjazdu i pobytu. Przyjęte rozwiązanie jako priorytet stawia wyodrębnienie wniosków o ochronę międzynarodową, które z dużym prawdopodobieństwem są bezzasadne od tych, dla których można spodziewać się decyzji pozytywnej. Ze względu na duże ryzyko nieuzasadnionego kategoryzowania wnioskodawców podczas tej kontroli, szczególną uwagę należy zwrócić na przeciwdziałanie dyskryminacji. Należy podkreślić, że na kontrolę przesiewową składają się obligatoryjnie, bardzo precyzyjnie określone czynności, mające na celu rzetelną i indywidualną ocenę stanu i sytuacji danej osoby. Polski rząd w Strategii Migracyjnej skupia się jedynie na zapowiedzi stosowania przyspieszonych procedur i monitorowania pobytu osób, których wnioski zostaną uznane za mające małe szanse na pozytywne rozpatrzenie. Pominęto w Strategii wagę i kluczowe znaczenie gwarancji proceduralnych osób poddanych kontroli przesiewowej, zwłaszcza ochrony osób w złym stanie zdrowia, oraz konieczności działania mechanizmu monitorowania nie samych osób migrujących a przestrzegania ich praw podstawowych.

1. Miejsce i czas przeprowadzenia kontroli przesiewowej (art. 6, art. 7):

- Przepisy powinny wyrażać zasadę prymatu stosowania środków alternatywnych wobec detencji cudzoziemców oraz zmianę przepisów dotyczących definiowania istnienia ryzyka ucieczki cudzoziemca (zwłaszcza art. 87 ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony).
- Sam fakt braku dokumentów tożsamości lub podróży albo przekroczenie granicy nielegalnie nie powinien oznaczać w każdym przypadku i automatycznie istnienia ryzyka ucieczki, gdyż jest to sprzeczne z charakterystycznym położeniem osób podejmujących się procesu uchodźstwa.
- Należy szczegółowo określić warunki uznania danego miejsca za właściwe do przeprowadzenia kontroli przesiewowej, tak aby postępowanie spełniało zasady poszanowania godności, równego traktowania, poufności oraz legalności stosowanej podstawy ewentualnego zatrzymania i pozbawienia wolności.

2. Podmioty przeprowadzające kontrolę przesiewową, w tym identyfikujące osoby wymagające szczególnego traktowania i ich przeszkolenie (art. 8 ust. 9, art. 12, art. 13, art. 25 ust. 2 2024/1346) oraz terminy przeprowadzania czynności (art. 8 ust. 3 i 4, art. 18 ust. 5):

- Podczas wprowadzania regulacji dotyczących wymogów w przedmiocie zatrudnianych kadr oraz ich kwalifikacji, zaleca się zawarcie obowiązku zachowania zróżnicowania zawodowego zatrudnionych ekspertów/tek oraz rzeczywistych mechanizmów weryfikacji ich działania zgodnego z prawem oraz międzynarodowymi wytycznymi i zaleceniami w przedmiocie odnośnych kwestii.
- Część pracowników włączona w przeprowadzanie kontroli przesiewowej powinna być niezależna od struktury Straży Granicznej, a na każdym etapie postępowania należy zapewnić odpowiednią współpracę z tłumaczami, jak też regularne aktualizowanie wiedzy oraz kompetencji wszystkich osób zatrudnionych, zwłaszcza w dziedzinie identyfikowania przypadków, i metod komunikacji z ofiarami tortur, przemocy i handlu ludźmi.
- Niezależność strukturalną od organów odpowiedzialnych za kwestię kontroli legalności pobytu oraz postępowania w przedmiocie zobowiązania do powrotu, należy zapewnić

zwłaszcza pracownikom odpowiedzialnym za kontrolę stanu zdrowia oraz szczególnych potrzeb.

- Na organy przeprowadzające kontrolę przesiewową powinno się nałożyć prawny obowiązek odnotowania oraz pisemnego pouczenia cudzoziemca o początku biegu terminu oraz konsekwencjach jego upływu. Na w/w organy zaleca się nałożenie wyraźnych sankcji za niezakończenie kontroli przesiewowej i zaniechanie skierowania na odpowiednią ścieżkę proceduralną, mimo upływu maksymalnych terminów.

3. Procedura identyfikacji osób wymagających szczególnego traktowania:

- Niezależnie od kwestii kwalifikacji podmiotów przeprowadzających identyfikację osób wymagających szczególnego traktowania, należy jednoznacznie unormować, jaki organ będzie odpowiedzialny za jej przeprowadzenie, w jakim terminie, w jaki sposób oraz zapewnić ścieżkę zaskarżenia podjętych w tym postępowaniu decyzji i postanowień. Warunki kwalifikacji oraz ich interpretacja powinny zostać jasno określone, zwłaszcza w związku z istnieniem uzasadnionego domniemania, że dane osoby były poddane przemocy.

4. Formularz kontroli przesiewowej (art. 17 ust. 3):

- Sposób protokołowania oraz zaskarżenia treści formularza kontroli przesiewowej powinien być wyraźnie określony i zgodny z gwarancjami procesowymi polskiego prawa. Treść protokołu przed i po wprowadzeniu zastrzeżeń cudzoziemca, powinna być właściwie przetłumaczona na język rzeczywiście zrozumiały przez daną osobę.
- Organy powinny dochować należytej staranności zapobiegania podpisywaniu przez cudzoziemców formularza dla nich niezrozumiałego lub w warunkach, gdy obiektywne okoliczności (np. potrzeba dostępu do niezbędnej pomocy medycznej, w tym psychologicznej) z dużym prawdopodobieństwem i w znacznym stopniu ograniczają zrozumienie przez cudzoziemca swojej sytuacji prawnej.

5. Skuteczne informowanie cudzoziemców o ich sytuacji prawnej (art. 11):

- W przepisach należy zawrzeć jasny algorytm informowania cudzoziemców o ich sytuacji prawnej, uprawnieniach i obowiązkach, oraz konsekwencjach możliwego działania. Należy bezwzględnie unikać wręczania cudzoziemcom nieczytelnych, długich informacji pisemnych, sformułowanych jedynie specjalistycznym językiem. Organ powinien być zobowiązany do rzeczywistego upewnienia się i formalnego odnotowania czy osoba, wobec której przeprowadzane są czynności:
 - rzeczywiście rozumie język otrzymanego pouczenia,
 - wymaga wsparcia odpowiedniego specjalisty ze względu na bycie osobą niepiśmienną albo nieposiadanie wystarczających kompetencji kulturowych lub intelektualnych do zrozumienia istoty pouczenia samodzielnie.

6. Przestrzeganie praw podstawowych (art. 3; art. 8 ust. 6; art. 8 ust. 8):

- Akt prawny wdrażający przepisy unijne powinien zawierać przepisy wyraźnie i bezpośrednio odnoszące się do zobowiązania organów władzy publicznej do zapewnienia poszanowania praw podstawowych cudzoziemców, a zwłaszcza:
 - zasady non-refoulement;
 - obowiązku zapewnienia skutecznego dostępu cudzoziemców do pomocy, szczególnie zagwarantowania, iż w przypadku ograniczania dostępu ze względów bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zarządzania administracyjnego, dostęp do pomocy nie zostanie poważnie ograniczony lub uniemożliwiony;

- poziomu życia cudzoziemców, który gwarantuje im utrzymanie, ochronę zdrowia fizycznego i psychicznego oraz poszanowanie ich praw, szczególnie poprzez zagwarantowanie zróżnicowania wysokości świadczeń, celem dostosowania do indywidualnej sytuacji cudzoziemca, oraz wprowadzenia obowiązku waloryzacji świadczeń co najmniej raz na rok.

Procedura ubiegania się o ochronę międzynarodową (azyłowa)

(Rozporządzenie PE i Rady (UE) 2024/1348)

We wdrażaniu tak zwanej procedury azyłowej kluczowe znaczenie ma zapewnienie na poziomie szczegółowych przepisów polskiej ustawy, gwarancji ochrony praw i wolności osób, które stają się stroną postępowania przed polskimi organami władzy publicznej ze względu na fakt imigracji do Polski. Polska ustawa, dotychczas w formie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, musi odzwierciedlać specyficzne potrzeby osób szukających schronienia przed prześladowaniem lub innym rodzajem ryzyka poważnej krzywdy w kraju pochodzenia. W nawiązaniu do Strategii Migracyjnej Polski na lata 2025-2030, można obawiać się lakonicznego i pozornego odniesienia do dwóch najbardziej fundamentalnych kwestii, poruszanych częściowo we wcześniejszej części, tj. zasady non-refoulement oraz ochrony grup osób wymagających szczególnego traktowania. Poniżej podkreślamy wagę norm dotyczących tych i innych kwestii nazywanych szeroko proceduralnymi.

1. Odpowiednie środki, kadry, przeszkolenie (art. 4 ust. 7 i 8):

- Na każdym etapie postępowania należy z odpowiednim wyprzedzeniem przygotować adekwatne zasoby budżetowe i kadrowe, celem zagwarantowania przestrzegania procedury azyłowej zgodnie z prawem międzynarodowym.
- Zaleca się, aby poza wyczerpująco uzasadnionymi wyjątkami, proces ustalania i ogłaszania w/w planu był transparentny i poprzedzony konsultacjami społecznymi.

2. Terminy przeprowadzania czynności oraz informowanie:

- Zaleca się zobowiązanie wszystkich organów, na każdym etapie procedury, do szczegółowego informowania cudzoziemców, na jakim etapie jest toczące się względem nich postępowanie oraz jakie czynności i kiedy zostały już wykonane. Należy rozważyć nałożenie sankcji za niezakończenie czynności mimo upływu przewidzianych prawem terminów.

3. Kwestia potwierdzania tożsamości (art. 7 ust. 2 lit. b):

- Należy unikać kontaktu z placówką dyplomatyczną państwa pochodzenia, gdy istnieje uzasadnione domniemanie, że sprawcą prześladowania są organy władzy państwa pochodzenia wnioskodawcy.

4. Informacje stanowiące podstawę oceny spełnienia przesłanki zagrożenia bezpieczeństwa ze strony cudzoziemca:

- Wskazane jest wprowadzenie uprawnienia i jasnej procedury jego realizacji, wnioskodawcy i jego mocodawców dostępu do informacji i ustaleń, uzasadniających uznanie za osobę stwarzającą zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub porządku publicznego. Ograniczenie dostępu do tej informacji powinno być możliwe jedynie wyjątkowo i proporcjonalnie, oraz na podstawie wyraźnej podstawy prawnej.

5. Dostęp do tłumaczenia, oraz konkretne rozumienie “języka, co do którego można zasadnie przypuszczać, że jest zrozumiały” dla cudzoziemca (art. 8 ust. 2):

- Rzetelne tłumaczenia czynności oraz dokumentów należy zapewnić na każdym etapie procedury, na koszt Skarbu Państwa. Rzeczywista dostępność i trafność tłumaczeń powinna być zagwarantowana szczególnie w zakresie kontroli stanu zdrowia i potrzeb cudzoziemców, oraz podczas korzystania z usług medycznych, w tym z zakresu zdrowia psychicznego.
- Zaleca się, aby przepisy zawierały zobowiązanie organów do przekazywania informacji w przedmiocie przeprowadzonej czynności w formie pisemnej, zwłaszcza z każdej wizyty lekarskiej.

6. Przestrzeganie zasady NON-REFOULEMENT (art. 10, ust. 5, art. 10 ust. 4 w zw. z art. 56, art. 68 ust. 3, 6 i 7):

- Przepisy wdrażające procedurę azylową powinny zawierać bezpośrednie i wyraźne odniesienie do konieczności przestrzegania zasady non-refoulement, zwłaszcza w przypadku zastosowania wyjątku od zasady uprawnienia do pozostania na terytorium do zakończenia procedury azylowej ostateczną decyzją, w tym mimo trwania procedury odwoławczej.
- Należy zapewnić dostęp do sądu oraz efektywnego środka zaskarżenia w związku z orzeczeniami będącymi podstawą uznania zastosowania takiego wyjątku. Dotyczy to zwłaszcza zapewnienia legalnej i określonej ścieżki podważenia ze względu na istotne naruszenia proceduralne: uznania pierwszego wniosku za niedopuszczalny lub bezzasadny; orzeczenia nakazu ekstradycji; uznania za zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa.
- Jednocześnie należy nałożyć wyraźny obowiązek organów do indywidualnego i wyczerpującego zbadania sytuacji cudzoziemca, nawet jeżeli państwo, do którego miałyby być wydalone zostało uznane za bezpieczne państwo pochodzenia, pierwszego azylu lub bezpieczne państwo trzecie.

7. Przesłuchania (art. 13):

- Powinno się zapewnić odpowiednie przeszkolenie wszystkich osób przeprowadzających przesłuchanie, zwłaszcza w sytuacji, gdy zlecane jest to innym organom.
- Należy przewidzieć obligatoryjne, szczegółowe i rzetelne uzasadnienie decyzji lub postanowienia o odstąpieniu od przesłuchania.

8. Szczególne gwarancje proceduralne (art. 20-23):

- Katalog przesłanek uznania za osobę wymagającą szczególnego traktowania powinien odzwierciedlać współczesną wiedzę o czynnikach determinujących brak zdolności do standardowego udziału w postępowaniu jako strona, a w każdym razie być nie węższy niż ten wskazany w art. 5 ust. 3 Rozporządzenia 2024/1350 oraz zawarty w art. 68 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, tj. powinien obejmować:
 - kobiety i dziewczynki narażone na ryzyko;
 - małoletnich, w tym małoletnich bez opieki;
 - osoby, które są ofiarami przemocy lub tortur, w tym przemocy lub tortur ze względu na płeć lub orientację seksualną;
 - osoby wymagające ochrony prawnej lub fizycznej, w tym ochrony przed odesłaniem (refoulement);
 - osoby wymagające opieki medycznej, w tym w przypadku, gdy w państwie, do którego zostały one przymusowo wysiedlone, nie jest dostępne leczenie ratujące życie;
 - osoby z niepełnosprawnościami;
 - **osoby, dla których nie ma dającego się przewidzieć alternatywnego trwałego**

- rozwiązania, zwłaszcza te znajdujące się w sytuacji przeciągającego się uchodźstwa;
 - osoby ciężarne;
 - osoby w podeszłym wieku;
 - osoby samotnie wychowujące dziecko
- Ocena potrzeby szczególnego traktowania powinna być jasno udokumentowana, dostępna i zrozumiała dla cudzoziemca, w tym zawierać informacje w przedmiocie przeprowadzonych badań oraz ich wyników, oraz uzasadnienia odstąpienia od badań, których potrzebę przeprowadzenia zgłosił cudzoziemiec.
- Zakwalifikowanie strony jako osoby wymagające szczególnego traktowania powinno bezpośrednio przekładać się na konkretne środki dostosowania zasad postępowania, adekwatnie do potrzeb tej osoby, zarówno pod kątem miejsca i czasu przeprowadzenia czynności, wsparcia odpowiednich specjalistów, jak i zapewnienia niezbędnych środków finansowych na zaspokojenie szczególnych potrzeb danej osoby.
- Zasada prymatu szczególnego położenia i potrzeb cudzoziemców nad przesłankami zastosowania procedur specjalnych powinna jednoznacznie wynikać z aktu prawnego.
- W odniesieniu do wnioskodawców powołujących się na fakt przynależności do grupy **LGBTQI+**, rekomendujemy:
 - aby ocena wniosku o status uchodźcy na bazie kryterium SOGIESC¹⁵ (grupy społecznej w rozumieniu Konwencji) przebiegała z poszanowaniem praw i dbałością o bezpieczeństwo osób, przez przeszkolony w zakresie standardów SOGIESC personel i tłumaczy, z dostępem do wymaganej pomocy prawnej i medycznej, w tym psychologicznej.
 - regularne podnoszenie kompetencji funkcjonariuszy i administracji w zakresie identyfikacji, technik wywiadu i ochrony osób LGBTQI+ przez specjalistów, w oparciu o najnowsze ustalenia i standardy pracy (UN SOGIESC Guidelines).
 - by podczas ewaluacji psychologicznej wziąć pod uwagę czynniki kulturowe oraz uwzględnić, że ewentualny wniosek o ochronę zgłoszony np. podczas nieregularnego przekroczenia mógł stanowić pierwsze doświadczenie ujawnienia orientacji lub tożsamości płciowej, oraz związany z tym stres, izolację i ryzyko ujawnienia w grupie.

9. Procedura dotycząca wystąpienia z wnioskiem, rejestracji i złożenia wniosku o ochronę międzynarodową (art. 26-28):

- Zaleca się rozważenie sankcji za uchybienie terminom dotyczącym procedury przyjęcia i rejestracji wniosku o ochronę międzynarodową, oraz wyraźne zdefiniowanie, informowanie o, oraz protokołowanie każdej czynności składającej się na to postępowanie, w tym poprzez wskazanie istotnych okoliczności dla przyjętej ścieżki proceduralnej. Dotyczy to także ogólnej dostępności informacji o tym, czy i czemu uznano, że trwa sytuacja nieproporcjonalnie dużej liczby wniosków, a także określenia terminów początkowego i końcowego takiego uznania.

10. Dostęp do procedury (art. 30 ust. 3)

- Należy zagwarantować, aby ograniczenie dostępu do procedury azylowej spełniało wymogi konieczności, legalności i proporcjonalności tego ograniczenia, w tym zwłaszcza, by nawet na przejściach granicznych i nawet ze względów bezpieczeństwa, dostęp ten nie był drastycznie ograniczony ani tym bardziej uniemożliwiony.
- W każdym wypadku, przepisy krajowe powinny wykluczać możliwość pozostawienia wniosku o udzielenie ochrony bez rozpoznania (nawet w sytuacji nieregularnego wjazdu na terytorium kraju).

¹⁵ The Council of Europe Sexual Orientation, Gender Identity and Expression, and Sex Characteristics (SOGIESC) Unit, <https://www.coe.int/en/web/sogi>

11. Procedury specjalne (art. 42, art. 43, art. 51 ust. 2):

- Należy przewidzieć obligatoryjne, wyczerpujące uzasadnienie zastosowania procedur specjalnych, powołujące się na ogólnodostępne źródła informacji.
- W przypadku skierowania do trybu przyspieszonej lub azylowej procedury granicznej ze względu na przesłankę średniej uznawalności wniosków niższej niż konkretna wartość, należy zapewnić obowiązek rzeczywistego wykluczenia przynależności wnioskodawcy do grup wymagających szczególnego traktowania.
- Zaleca się stosowanie odpowiednio zaprojektowanego algorytmu przeprowadzania procedury granicznej, tak aby mimo celu jego najkrótszego trwania, umożliwiała ona pełne i rzetelne rozpatrywanie wniosków.

12. Miejsce przeprowadzenia procedury granicznej (art. 54):

- Każdorazowe wyznaczenie miejsca przeprowadzenia azylowej procedury granicznej powinno spełniać warunki poszanowania godności i odpowiedniego poziomu życia osób poddanych tej procedurze, zwłaszcza w przypadku małoletnich i ich rodzin lub małoletnich bez opieki.
- Poza przypadkami, gdy stosowanie azylowej procedury granicznej jest obligatoryjne, należy wprowadzić zasadę kierowania na tę ścieżkę proceduralną tylko na mocy postanowienia właściwego organu sądowego oraz tylko, gdy jest to bezwzględnie konieczne.

13. Pojęcie skutecznej ochrony i bezpiecznych krajów, w tym danych statystycznych dotyczącej średniej uznawalności wniosków (art. 57-64):

- W akcie wdrażającym przepisy unijne, należy ustanowić kryteria spełnienia wymogu rzetelności uznania za bezpieczne państwo pochodzenia, pierwszego azylu lub bezpieczny kraj trzeci.
- Umieszczenie na liście w/w państw nie powinno wykluczać wzruszalności domniemania bezpieczeństwa w państwie, do którego miałyby nastąpić wydalenie cudzoziemca, zwłaszcza jeżeli państwo wprowadza inne kryteria lub listy niż te na poziomie Unii Europejskiej.
- Listy krajowe powinny opierać się o aktualne i wyczerpujące informacje, a sytuacja każdego cudzoziemca powinna być oceniana indywidualnie.

14. Środek zaskarżenia (art. 67- 69):

- Zaleca się, aby maksymalny termin rozpatrzenia odwołania od decyzji w przedmiocie odmowy objęcia ochroną międzynarodową wynosił 30 dni, a w sprawach szczególnie skomplikowanych 60 dni.
- Dostęp do sądu powinien mieć efekt suspensywny wobec wydanych decyzji, uniemożliwiający wydalenie osoby na czas trwania postępowania sądowego.

15. Fikcja braku wjazdu

- Należy zapewnić poszanowanie przestrzegania praw podstawowych cudzoziemców, mimo fikcji braku ich wjazdu na terytorium Polski, która zgodnie z obowiązującym prawem międzynarodowym oznacza, że chociaż nie wydaje się zezwolenia na pobyt, to jednak terytorium, na którym przebywają osoby wnioskujące nadal pozostaje w obrębie Polski i Unii Europejskiej i zastosowanie ma prawo polskie i międzynarodowe, w tym gwarancje konstytucyjne i prawa człowieka.

Identyfikacja i ochrona małoletnich

Strategia Migracyjna Polski w żadnym zakresie nie uwzględnia potrzeb związanych z ochroną dzieci w sytuacji migracji – wzmiankuje jedynie, iż „szczególną ochroną ze strony państwa zostaną objęci cudzoziemcy z tzw. grup wrażliwych”, nie precyzując, co faktycznie ów zapis oznacza. Zwracamy uwagę, że *Pakt* proponuje szereg zapisów gwarantujących ochronę dzieciom, w tym w szczególności małoletnim bez opieki i oddzielonym od rodzin. Biorąc pod uwagę trendy w migracjach, według których aż jedna na cztery osoby przybywające do Europy to małoletni, wydaje się niezbędne, aby Strategia Migracyjna Polski szerzej uwzględniała potrzeby tej szczególnej grupy, w tym: dostęp do wielodyscyplinarnej i zgodnej z europejskimi standardami oceny wieku, kompleksową reprezentację prawną i sprawowanie opieki w pieczy zastępczej przygotowanej do pracy z dziećmi z różnorodnych kontekstów kulturowych. Rekomendujemy, aby Strategia Migracyjna Polski i wynikające z niej przepisy pozostawały w zgodzie z Europejską Gwarancją dla Dzieci, z której jasno wynika, że wszystkie dzieci – niezależnie od ich migracyjnego statusu – mają równy dostęp do podstawowych praw i usług.

1. Ocena wieku małoletnich

- Standardy dotyczące oceny wieku małoletnich zawarte są w art. 25 Rozporządzenia 2024/1348. Obecnie brakuje rzetelnego uregulowania tej kwestii na poziomie krajowym, dlatego wdrożenie przepisów Rozporządzenia daje szansę wypracowania nowej praktyki.
- Zauważamy, że sprzeczna z Paktem jest obecna praktyka, tj., iż domniemanym sposobem oceny wieku jest badanie lekarskie. Konieczna będzie zmiana praktyki i w pierwszej kolejności dokonywanie oceny wieku na podstawie dostarczonych dokumentów (nie tylko dokumentów potwierdzających tożsamość i dokumentów podróży, ale każdego dostępnego dokumentów), kopii dokumentów i oświadczeń, które muszą być uznane za autentyczne, jeśli nie udowodniono inaczej. Kolejnym etapem, jeśli nadal będą istniały wątpliwości, jest multidyscyplinarna, specjalistyczna ocena. Dopiero ostatecznie można przeprowadzić również badanie lekarskie.
- Konieczne jest każdorazowe odnotowywanie przypadków, kiedy osoba występująca z wnioskiem zadeklarowała małoletniość. Jeśli osoba nie dysponuje dokumentami potwierdzającymi tożsamość i datę urodzenia, należy we wszelkiej sporządzanej dokumentacji wpisywać jej dane wedle jej oświadczenia. Należy zaprzestać praktyki wpisywania w dokumentach daty urodzenia zmyślonej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej dla celów wykazania pełnoletności wnioskodawcy, ponieważ prowadzi to do naruszenia gwarancji osoby, która deklaruje małoletniość.
- Pakt nakazuje zapewnienie reprezentacji prawnej każdej osobie występującej z wnioskiem udzielenie ochrony, która deklaruje małoletniość. Należy rozważyć wykorzystanie w tym celu instytucji reprezentanta dziecka, uregulowanej w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym.
- Aby uniknąć arbitralności, każda decyzja, dotycząca określenia statusu prawnego osoby deklarującej małoletniość, powinna mieć formę uzasadnionego postanowienia. W szczególności, formę postanowienia powinny mieć następujące czynności:
 - gdy właściwy organ uzna, że osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową, która twierdzi, że jest małoletnia, bez żadnych wątpliwości ma więcej niż osiemnaście lat;
 - gdy organ uzna, że oświadczenia i dowody przedłożone przez osobę deklarującą małoletniość nadal budzą wątpliwości i konieczne jest dokonanie oceny multidyscyplinarnej (postanowienie o zasięgnięciu opinii biegłego);
 - gdy organ uzna, że ocena multidyscyplinarna pozostawia wątpliwości i konieczne jest badanie lekarskie (postanowienie o zasięgnięciu opinii biegłego);
 - gdy po przeprowadzeniu procedury organ uzna, że osoba nie jest małoletnia (zaskarżalne postanowienie).

- Dokumentacja dotycząca ustalania wieku musi być załączona do akt postępowań, w tym postępowań detencyjnych, aby każdorazowo właściwy organ mógł dokonać samodzielnej oceny przedstawionych dowodów.
- Poważnym problemem jest brak specjalistów w zakresie przeprowadzania oceny wieku. Wdrażanie Paktu powinno być połączone z organizacją szkoleń dla personelu pedagogicznego, medycznego, psychologów itd., którzy będą mogli tworzyć specjalistyczne zespoły powołane do multidyscyplinarnej oceny wieku.
- Problemem jest również brak standaryzacji i częsta przypadkowość osób przeprowadzających badania (np. personel SOR, prywatna lokalna przychodnia dentystryczna lub radiolodzy nie przeprowadzający wywiadu medycznego z dzieckiem). Modelowy, wyspecjalizowany zespół mógłby zostać utworzony w ośrodku akademickim - tytułem przykładu, obecnie część badań zlecana jest biegłym z zakładu medycyny sądowej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu.

Procedura oceny wieku dziecka powinna ponad wszystko uwzględniać ochronę najlepszego interesu dziecka. Należy się do niej stosować także wówczas, gdy wiek danej osoby nie jest potwierdzony lub dane nie są jednoznaczne. **Aby zabezpieczyć najlepszy interes dziecka, rekomendujemy:**

- Utworzenie multidyscyplinarnych zespołów orzekających o wieku dziecka. W skład ich powinien wchodzić:
 - Przeszkolony personel medyczny (w tym lekarze pediatrzy), specjalizujący się w ocenie wieku i w pracy z dziećmi
 - Psycholog, przygotowany do pracy z dziećmi pochodzącymi z różnorodnych kontekstów. Ocena wieku powinna odbywać się na podstawie neutralnych kulturowo i językowo testów i skali psychologicznych.
 - Zgodnie z Artykułem 12 Konwencji o prawach dziecka, rekomendujemy, aby zapewnić osobom, których wiek jest ustalany, podmiotowość i prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów w sprawach ich dotyczących. Informacje przekazane przez osoby, których wiek jest ustalany, powinny zostać przyjęte z uwagą i zostać włączone do zbieranego materiału dowodowego. Ścisłe związane z prawem do wyrażania opinii jest prawo do bycia wysłuchanym, zanim jakikolwiek indywidualny środek, który mógłby negatywnie wpłynąć na sytuację danej osoby, zostanie podjęty w postępowaniu administracyjnym lub sądowym. Rekomendujemy, by procedury stworzone w tym zakresie zawsze wiązały się z poszanowaniem godności i prawa do integralności.
 - Osoba, wobec której prowadzona jest procedura ustalenia wieku, ma prawo do uzyskania pełnej informacji na temat swojej sytuacji. Rekomendujemy, aby w procedurę ustalenia wieku byli obowiązkowo zaangażowani tłumacze, a przedstawiciele instytucji państwowych (funkcjonariusze Straży Granicznej, członkowie zespołu ds. orzekania wieku i inni urzędnicy) posługiwali się językiem i materiałami (ulotkami, filmami) dostosowanymi do możliwości poznawczych dzieci.
 - Procedura oceny wieku powinna odbywać się przy użyciu najmniej intryzywnych metod, takich jak badanie rentgenowskie – ich zastosowanie powinno być ostatecznością. Rekomendujemy wdrożenie algorytmu zaproponowanego przez European Asylum Support Office w dokumencie „*EASO Practical Guide on age assessment. Second edition*”.
- 1) **KROK 1:** Ocena wieku poprzez zastosowanie metod innych niż medyczne:
- a) Ocena wieku na podstawie zebranych dowodów, takich jak dokumenty (w tym skany, zdjęcia i fotokopie)
 - b) Wywiad ukierunkowany na ustalenie wieku dziecka, przeprowadzony przez przeszkolonego specjalistę

- c) Ocena wieku na podstawie rozwoju psychologicznego, przeprowadzona przez wykwalifikowanego psychologa, przy użyciu narzędzi (testów, skali) neutralnych językowo i kulturowo

W przypadku braku jednoznacznych wyników, należy zastosować metody z kroku 2.

- 2) **KROK 2:** Ocena wieku poprzez zastosowanie nieinwazyjnych metod medycznych:
 - a) Na podstawie badań dentystrycznych
 - b) Na podstawie rezonansu magnetycznego

W przypadku braku jednoznacznych wyników, należy zastosować metody z kroku 3.

- 3) **KROK 3:** Ocena wieku poprzez zastosowanie inwazyjnych metod medycznych, takich jak promieniowanie:
 - a) Na podstawie pomiaru kości nadgarstka
 - b) Na podstawie pomiaru kości obojczyka
 - c) Na podstawie prześwietlenia dentystrycznego

2. Piecza zastępcza

- Niezbędne jest zapewnienie migrującym dzieciom wszelkich form wsparcia związanych z umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej, w tym: dostępu do edukacji, dostępu do pomocy psychologicznej, opieki zaufanego dorosłego i reprezentanta.
- Konieczne jest zaadresowanie aktualnego problemu związanego z brakiem wystarczających zdolności instytucji pieczy zastępczej (placówek interwencyjno-opiekuńczych) do przyjmowania w nich dzieci migrujących. W placówkach brakuje miejsc, a ich personel nie ma narzędzi (m.in. dostępu do tłumaczeń) oraz kompetencji (szkoleń, supervizji) przygotowujących do pracy z dziećmi z różnorodnych kontekstów kulturowych i językowych. Niezbędne jest wzmocnienie już istniejących placówek, a także otwieranie nowych – specjalizujących się w ochronie dzieci z doświadczeniem migracji¹⁶.
- Rekomendujemy także wspieranie tworzenia nowych zawodowych rodzin zastępczych, przygotowanych do pracy z dziećmi migrującymi.
- Zgodnie z postanowieniami Paktu, należy upewnić się, że stosowane procedury stawiają najlepszy interes dziecka jako priorytet. Istotnym kontekstem jest także wdrażana Europejska Gwarancja Praw Dziecka, w której jednoznacznie stwierdza się, że należy rozpatrywać potrzeby i prawa dziecka ponad jego statusem pobytowym.

3. Reprezentacja dziecka

- Rekomendowane jest wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych wzmacniających rolę reprezentanta dziecka bez opieki ubiegającego się o ochronę międzynarodową. Aktualnie przyjęte rozwiązanie – kurator wyznaczony do wspierania dziecka w złożeniu wniosku o ochronę – jest zgodnie z Paktem niewystarczające.
- Rekomendujemy wprowadzenie instytucji reprezentanta dziecka bez opieki, który miałby szersze możliwości ochrony jego najlepszego interesu, a więc nie tylko w kontekście składania wniosku, ale także w kontekście dostępu do zabezpieczeń socjalnych, do edukacji

¹⁶ Problemy cudzoziemskich dzieci bez opieki, które przekraczają granicę Polski z Białorusią. Wspólne pismo RPO i RPD do premiera Donalda Tuska, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-rpd-cudzoziemcy-dzieci-bez-opieki-premier>

i w kontekście ochrony dobrostanu dziecka. Jednocześnie zwracamy uwagę, że reprezentant tymczasowy powinien zostać ustanowiony natychmiast, a więc już na etapie zatrzymania osoby małoletniej lub ustalenia, że zatrzymana osoba jest małoletnia.

- Zalecamy, by dzieci miały możliwość złożyć skargę, wyrazić niezadowolenie dotyczące współpracy z reprezentantem prawnym lub zgłosić zawiadomienie o jakichkolwiek nadużyciach z jego strony.

Detencja

1. Zakaz detencji cudzoziemców ze względu na ubieganie się o ochronę międzynarodową lub o obywatelstwo

- Jak wskazano w art. 10 ust. 1 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1346 (dalej: Dyrektywa 2024/1346) Państwa członkowskie nie mogą umieszczać cudzoziemca w detencji wyłącznie ze względu na fakt, że osoba ta ubiega się o ochronę międzynarodową lub ze względu na jej obywatelstwo
- Umieszczenie w detencji cudzoziemca może mieć miejsce wyłącznie w enumeratywnie wymienionych sytuacjach opisanych w art. 10 ust. 4 Dyrektywy (UE) 2024/1346.

2. Zakaz stosowania detencji wobec osób wymagających szczególnego traktowania

- Zakaz umieszczania w detencji osób wymagających szczególnego traktowania w przypadku, gdyby poważnie zagrażałoby to ich zdrowiu fizycznemu i psychicznemu.
- Rekomendujemy, by w przypadku umieszczania osób wymagających szczególnego traktowania w ośrodkach strzeżonych zapewnić im możliwość całodobowego dostępu do opieki medycznej oraz psychologicznej. Ponadto, wnosimy o wyznaczenie oraz dostosowania do ich potrzeb części ośrodków strzeżonych.
- Wnosimy o pełny zakaz umieszczania w detencji małoletnich. W przypadku rodzin z małoletnimi dziećmi należy stosować odpowiednie środki alternatywne do detencji.

3. Detencja rodzin

- Rekomendujemy stworzenie dla rodzin z dziećmi oddzielnych miejsc zakwaterowania gwarantującego odpowiedni zakres prywatności oraz umożliwiającego małoletnim korzystania z prawa do edukacji, możliwość uczestniczenia w zajęciach wypoczynkowych, w tym w grach i zajęciach rekreacyjnych odpowiednich dla ich wieku.

4. Dostęp do pomocy prawnej oraz psychologicznej

- Rekomendujemy umożliwienie dostępu do opieki psychologicznej oraz prawnej, cudzoziemcom poddanym detencji. Zalecamy by takie konsultacje mogły odbywać się zarówno w sposób bezpośredni na terenie strzeżonego ośrodka jak i na wniosek cudzoziemca w sposób zdalny przy wykorzystaniu odpowiednich narzędzi teleinformacyjnych przesyłających obraz i dźwięk.
- Korzystnie z zewnętrznej pomocy prawnej oraz psychologicznej powinno być dostępne przez cały okres pobytu cudzoziemca w detencji. Konsultacje powinny odbywać się w warunkach umożliwiających zachowanie poufności.
- Do udzielania bezpłatnej pomocy psychologicznej oraz prawnej powinny być włączone organizacje eksperckie, które posiadają odpowiednie doświadczenie w pracy z cudzoziemcami.

5. Identyfikacja ofiar przemocy i tortur w kontekście detencji cudzoziemców¹⁷:

- Kluczowym rozwiązaniem jest podnoszenie kompetencji funkcjonariuszy Straży Granicznej, personelu medycznego, psychologów/żek i innych osób zaangażowanych w procedury detencji poprzez szkolenia dotyczące identyfikacji ofiar przemocy i tortur. Szkolenia powinny być prowadzone przez specjalistów z wykształceniem psychologicznym, w oparciu o najnowsze ustalenia i badania w zakresie wsparcia psychologicznego dla ofiar przemocy.
- Zalecamy wprowadzenie jasnych i jednoznacznych standardów dotyczących procedur identyfikacyjnych w celu wypracowanie reguł stosowanych od zatrzymania, zanim cudzoziemiec zostanie umieszczony w detencji.
- Detencja powinna być traktowana jako środek ostateczny, a ocena zdrowia cudzoziemców powinna być przeprowadzana regularnie, aby nie narażać osób, które mogą być ofiarami przemocy, na dalszą traumatyzację. To ograniczyłoby ryzyko, że mimo braku skutecznej weryfikacji na początku procedury, osoba nadal nie została zidentyfikowana jako ofiara przemocy.
- Ofiary przemocy i tortur powinny mieć zapewniony dostęp do profesjonalnej i obiektywnej pomocy psychologicznej oraz medycznej. Ważnym aspektem jest stworzenie systemu szybkiego i adekwatnego reagowania na sytuacje, w których zdrowie cudzoziemca pogarsza się w detencji.
- Należy w większym stopniu stosować środki alternatywne do detencji, takie jak obowiązek meldowania się w określonym miejscu, zamiast umieszczania osób w strzeżonych ośrodkach.
- Rekomendujemy wprowadzenie większej liczby tłumaczy oraz narzędzi ułatwiających komunikację z cudzoziemcami, aby osoby te mogły swobodnie opowiedzieć o swoich doświadczeniach.
- Niezależny mechanizm monitorujący powinien obejmować procedury związane z umieszczaniem cudzoziemców w detencji, a także skuteczność działań mających na celu identyfikację ofiar przemocy.

6. Podnoszenie kompetencji sędziów

- Konieczne jest rozpowszechnienie wśród sędziów orzekających w sprawach detencyjnych informacji o możliwości oraz konieczności stosowania tych środków jako pierwszej formy ingerencji w ograniczenie wolności osób migrujących.

Identyfikacja i ochrona małoletnich w kontekście detencji cudzoziemców

- Wchodząca w skład Paktu Dyrektywa 2024/1346 konstytuuje zasadę, zgodnie z którą małoletnich nie umieszcza się w detencji. Zgodnie z Paktem, najlepszy interes dziecka musi być dla państw członkowskich kwestią nadrzędną. Państwa członkowskie mają zapewnić poziom życia odpowiedni dla fizycznego, psychicznego, duchowego, moralnego i społecznego rozwoju małoletniego.
- Jest to odmiennosc w stosunku do poprzedniej tzw. Dyrektywy recepcyjnej 2013/33/UE, która nie zawierała tak wyraźnej gwarancji.
- Mając na względzie konieczność dodatkowego uwzględnienia m.in. Konwencji o Prawach Dziecka, orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Deklaracji nowojorskiej w sprawie uchodźców i migrantów z dnia 19 września 2016 r., ponownie apelujemy o wprowadzenie do prawa krajowego bezwzględnego zakazu stosowania detencji migracyjnej

¹⁷ W świetle art. 68 ust. 1 punkt 9 i 10 ustawy o udzielaniu ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 czerwca 2003 r., ofiary tortur i ofiary przemocy kwalifikują się do grupy osób wymagających szczególnego traktowania. Polska Strategia Migracyjna z 17 października 2024 r., nie przewiduje jednak szczególnych, dodatkowych mechanizmów wsparcia poza ogólnym zapewnieniem o „objęciu tych osób ochroną”.

wobec dzieci.

- Ustawodawstwo krajowe musi opierać się na założeniu, że pozbawienie dziecka wolności zawsze ma na nie negatywny wpływ, zaś dobro dziecka zawsze musi przeważać nad polityką migracyjną państwa i chęcią określenia statusu prawnego tego dziecka.
- Stany faktyczne, w których pozbawienie dziecka wolności mogłoby leżeć w jego najlepszym interesie oraz spełniłoby pozostałe przesłanki wymagane Paktem, będą co najwyżej jednostkowe. Nawet w takich przypadkach zabezpieczenie interesu dziecka będzie możliwe w warunkach wolnościowych. Rezygnacja z detencji dzieci uzasadniona jest więc także względami celowościowymi i ekonomicznymi. Pozwoli to uniknąć konieczności przygotowania, wdrożenia i stosowania skomplikowanych regulacji prawnych oraz zaangażowania grona specjalistów, powołanych do oceny dobrostanu dzieci umieszczanych w detencji. Warto odnotować, że dotychczas we wszystkich sprawach dotyczących detencji małoletnich osób migrujących, skierowanych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce, Trybunał dostrzegł naruszenia praw człowieka.
- W przypadku wątpliwości co do wieku osoby deklarującej małoletniość, dokumentacja procesu ustalania wieku musi być załączona do akt detencyjnych, aby każdorazowo właściwy organ mógł dokonać samodzielnej oceny przedstawionych dowodów i prawidłowości procedur.

Alternatywy do detencji

Alternatywy wobec detencji jako środki o charakterze nieizolacyjnym zapewniają lepszą ochronę praw osób migrujących niż pozbawianie ich wolności w strzeżonych ośrodkach. Jednocześnie są one skuteczniejszymi i mniej kosztownymi środkami kontroli. Zwiększają one poziom zaangażowania cudzoziemców i cudzoziemek w prowadzone postępowania i mogą przyczynić się do poprawy jakości działań organów administracji publicznej. W przyjętej przez rząd strategii migracyjnej kwestia środków alternatywnych do detencji nie została poruszona.

1. Pierwszeństwo stosowania środków alternatywnych wobec detencji we wszystkich postępowaniach

- Na gruncie Paktu detencja wciąż pozostaje środkiem stosowanym jedynie w wyjątkowych sytuacjach, kiedy nie ma możliwości zastosowania środków alternatywnych wobec detencji (*art. 10 ust. 2 dyrektywy recepcyjnej, art. 5 ust. 1 rozporządzenia ws. ustanowienia powrotowej procedury granicznej*). Również prawo międzynarodowe poprzez zasadę proporcjonalności i konieczności wskazuje na wymóg stosowania alternatyw wobec detencji. Z prawa krajowego powinna zatem wprost wynikać zasada prymatu środków wolnościowych.
- Alternatywy wobec detencji powinny być stosowane w pierwszej kolejności w trakcie trwania wszystkich procedur, w tym podczas procedury przesiewowej i procedur granicznych. Korzystanie z tych środków ma szczególne znaczenie w przypadku dzieci, które nie powinny być umieszczane w detencji (*zob. motyw 40 dyrektywy recepcyjnej*).
- Zwracamy uwagę, iż na gruncie rozporządzenia w sprawie kontroli przesiewowej, państwa członkowskie mają ustanowić w prawie krajowym przepisy zapewniające, aby osoby poddawane procedurom przesiewowym pozostawały do dyspozycji organów podczas trwania kontroli (*art. 6 rozporządzenia*).
- Państwa członkowskie mają swobodę co do tego, za pomocą jakich środków będą realizować ten wymóg. Biorąc jednak pod uwagę, iż detencja stanowi środek stosowany jedynie ostatecznie, nie do zaakceptowania byłoby pominięcie stosowania środków nieizolacyjnych podczas procedury przesiewowej. Rekomendujemy zatem, aby na gruncie prawa krajowego środkami kontroli cudzoziemców w takim wypadku były co do zasady środki alternatywne do detencji.
- Również sam fakt zastosowania procedury granicznej (azyłowej lub powrotowej) nie powinien prowadzić do automatycznego stosowania środka detencyjnego i wykluczenia

możliwości stosowania środków alternatywnych do detencji. W szczególności podczas procedury granicznej azylowej należy uwzględnić przepisy dyrektywy recepcyjnej wskazujące na pierwszeństwo stosowania środków alternatywnych wobec detencji (*art. 10 ust. 2 dyrektywy recepcyjnej*) jak również to, że sam fakt, iż dana osoba ubiega się o ochronę międzynarodową lub posiada obywatelstwo danego kraju, nie może stanowić wyłącznego powodu umieszczenia w detencji (*art. 10 ust. 1 dyrektywy recepcyjnej*).

2. Rozszerzenie katalogu środków alternatywnych wobec detencji:

- Rekomendujemy wprowadzenie do prawa krajowego nowych rodzajów środków alternatywnych do detencji. Obecnie obowiązujący w prawie krajowym, zamknięty katalog tych środków nie uwzględnia potrzeb osób migrujących. Na gruncie paktu, państwa mają swobodę przy ustalaniu rodzajów środków alternatywnych do detencji.
- Większa różnorodność możliwych środków alternatywnych do detencji pozwoli na lepsze dopasowanie ich do sytuacji prawnej czy faktycznej danej osoby.
- Biorąc pod uwagę prymat środków wolnościowych, sam fakt nieposiadania przez cudzoziemca miejsca zamieszkania czy odpowiednich środków finansowych nie powinien stanowić przeszkody do zastosowania alternatyw wobec detencji.
- System środków alternatywnych do detencji powinien przewidywać również wsparcie w postaci case managementu. Jak pokazują dobre praktyki z Polski, a także innych państw europejskich, alternatywy do detencji oparte na metodzie pracy case managementu mogą być skutecznymi metodami kontroli, jednocześnie zapewniając cudzoziemcom odpowiednie wsparcie i poszanowanie ich praw¹⁸.

Procedura powrotowa

(Rozporządzenie PE i Rady (UE) 2024/1349)

Kluczowym zagadnieniem w mechanizmie procedury powrotowej będzie umieszczanie cudzoziemców, którzy w ramach przesiewowej procedury granicznej zostali zakwalifikowani do wydalenia z Polski, w wyznaczonych miejscach w strefie tranzytowej/przygranicznej na okres 12 tygodni. W ramach unijnych rozwiązań takim osobom państwo polskie powinno zapewnić możliwość konsultacji (przede wszystkim prawnych czy psychologicznych). Nie powinno się stosować nakazu przebywania w powyższych strefach wobec małoletnich. Wreszcie o 12 tygodniowym pobycie w wyznaczonym miejscu w strefie tranzytowej/przygranicznej, może, na podstawie konstytucji RP, orzekać jedynie odpowiedni Sąd. Rządowa Strategia Migracyjna w żaden sposób nie odnosi się do powyższych zagadnień i nie wskazuje na mechanizm powstawania i funkcjonowania wskazanych w Rozporządzeniu 2024/1349 miejsc w strefie tranzytowej/przygranicznej.

1. Jedynie Sąd może decydować o pozbawieniu wolności cudzoziemca, bez względu na jego formę

- W kontekście mechanizmów proponowanych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1349 z dn. 14 maja 2024 r. W sprawie ustanowienia powrotowej procedury granicznej i zmiany rozporządzenia (UE) 2021/1148 (dalej: „Rozporządzenie 2024/1349”) zwracamy uwagę na fakt, że na podstawie Konstytucji RP o pozbawieniu wolności orzekać może wyłącznie Sąd.
- Biorąc powyższe pod uwagę, rekomendujemy by podobnie jak w przypadku postanowienia o umieszczeniu cudzoziemców w detencji, również o 12 tygodniowym pobycie w wyznaczonym miejscu w strefie tranzytowej/przygranicznej orzekał odpowiedni Sąd.

¹⁸ W stronę wolności. Pilotaż środków alternatywnych do detencji, wspierających migrantów i migrantki, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, 2021, s.28 -33, 48-49, https://interwencjaprawna.pl/wp-content/uploads/2021/01/W-strone-wolnosci_-RAPORT_SIP.pdf,

2. Nieorzekanie wobec małoletnich nakazu przebywania w strefie tranzytowej/przygranicznej

- Jak wskazano w Rozporządzeniu 2024/1349, w ramach powrotowej procedury granicznej państwa członkowskie są zobligowane, przede wszystkim, uwzględnić dobro małoletnich cudzoziemców. W związku z tym oraz z faktem, iż przebywanie w strefie tranzytowej/przygranicznej, będzie równoznaczne z pozbawieniem wolności tych cudzoziemców, których wnioski o ochronę międzynarodową zostały odrzucone w ramach procedury granicznej, apelujemy o wprowadzenie takich przepisów, które wyłączą małoletnich oraz ich najbliższych z obowiązku 12 tygodniowego przebywania w miejscach wyznaczonych w strefie tranzytowej/przygranicznej w przypadku odrzucenia ich wniosku w ramach procedury azylowej.

3. Zapewnienie odpowiednich warunków bytowych cudzoziemcom w strefie tranzytowej/przygranicznej

- Wskazujemy, że Polska jest zobowiązana do zapewnienia cudzoziemcom, których wnioski o ochronę międzynarodową zostały odrzucone, odpowiednich, zgodnych z wymogami art. 19 i 20 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1349, warunków pobytowych w miejscach wyznaczonych w strefie tranzytowej/przygranicznej w ramach 12 tygodniowego pobytu.

4. Zapewnienie dostępu do pomocy prawnej i psychologicznej w trakcie trwania powrotowej procedury granicznej

- Nie mamy wątpliwości, że organizacje udzielające porad i doradztwa prawnego osobom cudzoziemskim powinny mieć dostęp do obywateli państw trzecich zarówno na etapie granicznej procedury azylowej jak i powrotowej procedury granicznej. Wskazujemy, że w przypadku wymienionych w art. 6 ust. 3 Rozporządzenie 2024/1349 taki dostęp może być ograniczony, ale ograniczenia nie mogą mieć charakteru drastycznego.
- Dotyczy to zwłaszcza pomocy prawnej jak i psychologicznej, które powinny być dostępne dla cudzoziemców przez cały ich okres pobytu na terytorium RP i mieć charakter nieskrępowany.

Pomoc prawna

Obecny system pomocy prawnej cudzoziemcom umieszczonym w detencji, ubiegających się o ochronę międzynarodową czy znajdujących się w procedurze powrotowej, oparty jest na sieci organizacji eksperckich, które świadczą bezpłatną pomoc prawną cudzoziemcom. Jednak działania takich organizacji w żaden sposób nie są wspierane przez państwo polskie. Niestety w rządowej Strategii Migracyjnej temat stworzenia systemowej pomocy prawnej opartej na wiedzy i doświadczeniu organizacji eksperckich został pominięty.

1. Nieodpłatna pomoc prawna

- Dostęp cudzoziemców do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego zastępstwa prawnego na wszystkich etapach procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową.
- Informacja o możliwości otrzymania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego zastępstwa prawnego powinna być udzielana już w momencie złożenia wniosku o ochronę.

2. Rola organizacji eksperckich w udzielaniu bezpłatnej pomocy prawnej

- Zalecamy, żeby podstawnym podmiotem udzielającym nieodpłatnej pomocy prawnej

cudzoziemcom zarówno na etapie procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową jak i w ramach procedury powrotowej były organizacje eksperckie.

- Rekomendujemy współpracę samorządów z organizacjami eksperckimi w zakresie kształcenia kadry urzędniczej uczestniczącej w wydawaniu decyzji administracyjnych w zakresie procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową jak i procedury powrotowej.

3. Usprawnienie działania systemu dostępu do akt sprawy

- Postulujemy udostępnianie akt spraw w postępowaniach o udzielenie ochrony międzynarodowej i postępowaniach powrotowych stronom oraz ich pełnomocnikom w formie elektronicznej. W takiej formie udostępniano by akty sprawy w systemie teleinformatycznym, po złożeniu stosownego wniosku i uprzednim uwierzytelnieniu strony bądź jej pełnomocnika za pomocą profilu zaufanego albo kwalifikowanego podpisu elektronicznego.

Pomoc psychologiczna

1. "Piramida zdrowia psychicznego" (MHPSS pyramid):

- Planowanie działań w zakresie zdrowia psychicznego powinno odbywać się zgodnie z tą koncepcją, co obejmuje:
 - tworzenie warunków odpowiednich dla zdrowia psychicznego w środowisku - należy zatem uwzględnić wpływ na zdrowie psychiczne procesów w ramach procedur granicznych, detencji, innego rodzaju postępowania tak, aby nie powodowały niepotrzebnego cierpienia (zwracamy uwagę na negatywne skutki wielokrotnego przedłużania okresów detencji).
 - przygotowanie nie-psychologów do świadczenia podstawowej pomocy w zakresie zdrowia psychicznego (pierwsza pomoc psychologiczna)
 - zapewnienie wsparcia przygotowanych do specyfiki pracy specjalistów: psychologów, interwencji kryzysowych
 - efektywną pomoc psychiatrów.

2. Dostępność pomocy psychologicznej:

- Zachęcamy do rzetelnego budowania systemu efektywnego wsparcia, odpowiadającego na potrzeby osób, którym jest ono świadczona, co zakłada realną możliwość skorzystania ze wsparcia, także w detencji.
- Rekomendujemy współpracę z zewnętrznymi psychologami, którzy nie służą w formacjach zaangażowanych w procedury graniczne, deportacyjne czy detencyjne. Dla wielu osób pomoc funkcjonariuszy jest trudna do zaakceptowania i okazuje się nieskuteczna, wyłącznie z powodu ich zawodowej afiliacji.
- Rekomendujemy specjalistyczne przygotowanie tłumaczy, którzy mogą pomóc w komunikacji z osobami posługującymi się językami rzadkimi.
- Rekomendujemy tworzenie możliwości stałego kształcenia się dla psychologów świadczących pomoc dla osób migranckich, a także dostęp do regularnej superwizji.

3. Wsparcie psychologiczne dla dzieci i osób wymagających szczególnego traktowania

- Procedury przewidziane w Pakcie zakładają dostęp do opieki zdrowotnej dla dzieci na równi z uprawnieniami dzieci polskich, a także dostęp do edukacji w ciągu dwóch miesięcy od złożenia wniosku o status uchodźcy. Należy pamiętać, że detencja ma negatywny wpływ na rozwój dziecka, a procedury graniczne mogą stanowić doświadczenie traumatyczne.
- Rekomendujemy, aby procedury z udziałem dzieci i osób wymagających szczególnego

traktowania były prowadzone możliwie jak najszybciej, aby unikać detencji i stosować alternatywy do detencji w przypadku rodzin z dziećmi, a na każdym etapie procedury uwzględniać najlepszy interes dziecka.

- Rekomendujemy objęcie szczególną opieką i ochroną dzieci pozbawione opieki na terytorium Polski.

4. Kompetencje i liczba personelu:

- Rekomendujemy zaplanowanie kompleksowego programu przygotowania psychologów do pracy z osobami migranckimi objętymi działaniami Paktu oraz zapewnienie wystarczającej liczby specjalistów tak, aby mogli odpowiedzieć na potrzeby. Kluczowe obszary kompetencji personelu powinny obejmować (łącznie):
- znajomość języków komunikacji osób, którym specjaliści udzielają pomocy - a także umiejętność prowadzenia pracy psychologicznej z udziałem tłumacza,
- kompetencje międzykulturowe
- kompetencje specjalistyczne: pracę z traumą i PTSD, umiejętność pracy z dziećmi z doświadczeniem migracji, kompetencje z zakresu interwencji kryzysowej.

Strategia migracyjna Polski w ogóle nie odnosi się do kwestii potrzeb osób migrujących w zakresie zdrowia psychicznego.

Przyjmowanie, włączenie i integracja

(Dyrektywa PE i Rady w sprawie warunków przyjmowania (2024/1346), Rozporządzenie PE i Rady o kwalifikowaniu (2024/1347)

Zgodnie ze Strategią Migracyjną: “Celem polityki integracyjnej jest włączenie cudzoziemców do społeczeństwa, co umożliwia pełne wykorzystanie ich potencjału”. Zgadając się co do istoty z tym zdaniem, przestrzegamy, by Polska nie stosowała żadnych instrumentów asymilacyjnych, w tym zmuszania cudzoziemców do wyzbycia się swojego systemu wartości, by zastąpić je obowiązującymi w Polsce. Celem polskiej polityki powinno być dążenie do wspólnoty wartości uniwersalnych, uwzględniającej wielokulturowość i wielowyznaniowość.

Aby zatem rzeczywiste włączenie i integracja były możliwe, obecny system przyjmowania, osób ubiegających się o ochronę międzynarodową oraz korzystających z niej wymaga reorganizacji, tak by zgodnie z regulacjami *Paktu*, był wydajny, dawał osobom dostęp do środków integracyjnych i odpowiedniego poziomu życia. Ośrodki oddalone od miast, brak dostępnych zajęć z języka polskiego, ograniczony dostęp do rynku pracy, nieuznawanie kompetencji zawodowych sprzyjają wykluczeniu społecznemu i ekonomicznemu osób uchodźczych, co twórcy *Strategii* uznają za porażkę polityki integracyjnej. Jako alternatywę rekomendujemy model przyjmowania oparty na włączeniu i gościnności, promujący samodzielność i sprawczość, gwarantujący odpowiednie wsparcie i ochronę osobom wymagającym szczególnego traktowania. Zwracamy uwagę, że wdrażając *Pakt*, Polska ma możliwość skorzystania ze wsparcia zarówno eksperckiego, jak i finansowego oferowanego przez Unię Europejską, w tym dedykowanego Instrumentu Wsparcia Technicznego.

1. Uznawanie kwalifikacji oraz „walidacja umiejętności”:

- Osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową i korzystające z niej posiadają najczęściej wiedzę, kompetencje zawodowe i umiejętności, które mogą wykorzystać, by zapewnić sobie utrzymanie i idącą za tym samodzielność, jak również wesprzeć społeczeństwo przyjmujące.
- Rekomendujemy wprowadzenie efektywnych procedur uznawania zagranicznych dyplomów, świadectw i innych dowodów formalnych kwalifikacji, w szczególności w przypadku braku

wszystkich lub niektórych formalnych dokumentów na poparcie twierdzeń w tym zakresie (por. motyw 71 rozp. o kwalifikowaniu).

- Potrzebne jest również zapewnienie finansowania takich procedur uznawania, w przypadku niemożności pokrycia związanych z nimi kosztów (por. motyw 71 rozp. o kwalifikowaniu).
- Powinno się również zapewnić i sfinansować dostęp do doradztwa zawodowego, kursów umożliwiających zdobycie kompetencji zawodowych lub przekwalifikowanie, w tym wspierających dostęp do rynku pracy osób z niepełnosprawnościami.

2. Dostęp do narzędzi dających możliwość włączenia w społeczeństwo osiedlenia od chwili rozpoczęcia procedury z wniosku o ochronę międzynarodową, w tym:

- Niezbędne jest zatrudnienie odpowiedniej kadry, by zapewnić osobom uchodźczym już w trakcie procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową rzeczywisty dostęp do:
 - dobrej jakości kursów języka polskiego (por. art. 18 dyr. W sprawie warunków przyjmowania i motyw 74 rozp. o kwalifikowaniu).
 - kursów zawodowych i związanych z funkcjonowaniem rynku pracy, w szczególności ochroną pracownika,
 - szkoleń z orientacji kulturowej i edukacji obywatelskiej,
- Osobom uchodźczym należy zapewnić jak najwcześniejszy i w miarę możliwości nieprzerwany (również w przypadku procedury odwoławczej) dostęp do rynku pracy,
- Wysokość świadczeń na codzienne wydatki powinna być zróżnicowana celem dostosowania do indywidualnej sytuacji cudzoziemca oraz obowiązkowo waloryzowana co najmniej raz na rok. Powinny być wypłacane w formie zapewniającej godne z nich korzystanie, w tym jako świadczenie pieniężne, w talonach, jako karty przedpłacone (por. motyw 8 dyr. W sprawie warunków przyjmowania).

3. Rozwój infrastruktury przeznaczonej do zakwaterowania osób wnioskujących się o ochronę międzynarodową:

- Rekomendujemy wybór zakwaterowania indywidualnego zamiast zbiorowego, w tym zbudowanego w oparciu o:
 - tzw. świadczenia pozaśrodkowe dostosowane do realiów rynkowych,
 - mieszkania chronione finansowane lub współfinansowane ze środków publicznych,
 - wsparcie dla zakwaterowania oferowanego przez osoby prywatne lub społeczności,
 - ewentualnie niewielkie ośrodki otwarte w miastach z dostępem do zróżnicowanego rynku pracy.

4. Realne wsparcie w okresie bezpośrednio po uzyskaniu ochrony międzynarodowej

- Plan wdrażania powinien przewidzieć konkretne środki dla wyrównania szans osób objętych ochroną międzynarodową w społeczeństwie polskim od chwili objęcia ich tą ochroną (por. motyw 71 rozp. o kwalifikowaniu), w tym stały dostęp do narzędzi, o których mowa w pkt 2.
- Rekomendujemy wprowadzenie systemu wsparcia zasiedlenia takich osób poprzez zapewnienie dostępnych cenowo mieszkań np. poprzez wsparcie społecznych agencji najmu.
- Niezbędne są programy dedykowane osobom wymagającym szczególnego traktowania, które mają ograniczone możliwości wejścia na rynek pracy, w tym osobom starszym, samotnie wychowującym dzieci, z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi.
- Zalecamy zmianę przepisów, w taki sposób, by umożliwić zabezpieczenie społeczne (w tym przez przyznanie rent zdrowotnych lub emerytur) osobom, które nie nabyły stażu pracy na terytorium RP.

Niezależny mechanizm monitorowania praw podstawowych

(art. 10 rozporządzenia w sprawie kontroli przesiewowej i art. 43 ust. 4 rozporządzenia w sprawie procedury azylowej)

Zgodnie z proponowaną *Strategią Migracyjną* Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzecznik Praw Dziecka (w przypadku małoletnich) powinny stworzyć model monitorowania procedury uzyskiwania ochrony krajowej i międzynarodowej. Natomiast *Pakt* przedstawia rozwiązanie niezależnego mechanizmu monitorowania praw podstawowych, którego zakres kompetencji znacznie wykracza poza jedynie procedurę azylową.

Dodatkowo, zgodnie z [wytycznymi Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej \(FRA\)](#), organizacje społeczne powinny być szczególnie zaangażowane w tworzenie i wdrażanie tego mechanizmu. Naszym zdaniem prace nad tym mechanizmem powinny rozpocząć się już teraz, ponieważ w obliczu kryzysu na granicy polsko-białoruskiej kluczowe jest monitorowanie sytuacji, zwłaszcza w sytuacji obowiązywania „strefy zakazu przebywania”.

1. Podstawa prawna i niezależność:

- Mechanizm monitorujący powinien mieć ustawowo zagwarantowaną niezależność, zbliżoną do instytucji typu Rzecznik Praw Obywatelskich czy Rzecznik Praw Dziecka. Jednocześnie nie rekomenduje się powierzenia funkcji mechanizmu monitorującego żadnej z tych instytucji. Dla obu byłoby to dodatkowe obciążenie, obok wykonywanych funkcji (Rzecznik Praw Obywatelskich pełni już funkcję organu ds. realizacji zasady równego traktowania, Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, organu wykonującego zadania wskazane w ustawie o ochronie sygnalistów czy organu monitorującego wdrażanie przez Polskę Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych), co może skutkować nieefektywnym realizowaniem nowego zadania.
- Niezależność mechanizmu powinna być realizowana na poziomie strukturalnym, operacyjnym, finansowym i kadrowym. Mechanizm musi dysponować satysfakcjonującymi środkami finansowymi ze środków publicznych, by móc prowadzić swoje działania, a w jego skład muszą wchodzić osoby z wiedzą ekspercką na temat praw podstawowych i prawa migracyjnego. Dodatkowo pracownicy mechanizmu muszą być objęci dodatkową ochroną przed potencjalną niechęcią i represjami ze strony innych instytucji państwowych.
- Niezależność mechanizmu powinna być stale weryfikowana, np. przez specjalnie powołany organ składający się z przedstawicieli świata nauki, organizacji społecznych, instytucji unijnych czy organizacji międzynarodowych (typu Rada Doradcza).

2. Zakres kompetencji:

- Mechanizm powinien mieć kompetencje do oceny przestrzegania praw podstawowych w trakcie procedur granicznych, azylowych, powrotowych (w tym także tzw. dobrowolnych powrotów) oraz procedur związanych z detencją cudzoziemców, ze szczególnym uwzględnieniem godnego traktowania, odpowiednich warunków życia w ośrodkach recepcyjnych i detencyjnych, a także dostępności skutecznych środków odwoławczych.
- Mechanizm powinien ściśle monitorować poszanowanie zasady non-refoulement. Wymaga to monitorowania działania służb, w tym Straży Granicznej, aby kontrolować ich zgodność z prawem międzynarodowym, w tym Konwencją Genewską oraz Kartą Praw Podstawowych UE. W tym zakresie osoby zatrudnione przez mechanizm (jej pracownicy etatowi lub doproszeni eksperci) powinni mieć możliwość przeprowadzania niezapowiedzianych kontroli we wszystkich miejscach pozbawienia wolności lub takich, w których dochodzić może do naruszeń praw podstawowych i prawa migracyjnego. W tym zakresie przedstawiciele mechanizmu

powinni mieć zapewniony dostęp do wszelkich dokumentów, także wewnętrznych, w tym akt postępowań oraz indywidualnej i zbiorowej dokumentacji medycznej. Dostęp do informacji niejawnych powinien być zapewniony na zasadach dotyczących udostępniania tego rodzaju informacji. Wzorem tych regulacji powinny być przepisy działania Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur.

- W zakres kompetencji mechanizmu powinien wchodzić również monitoring i ocena dostępu do pomocy prawnej i informacji na temat przysługujących cudzoziemcowi praw, w tym środków odwoławczych.
- Zgodnie z wytycznymi FRA¹⁹, mechanizm powinien mieć „nieograniczony dostęp do wszystkich operacji granicznych w dowolnym momencie. Powinien mieć dostęp do zdalnej ochrony granic, monitorowania zatrzymań i inspekcji wszystkich wyznaczonych obszarów zatrzymania”.
- Mandat mechanizmu powinien obejmować całe terytorium Rzeczypospolitej, bez możliwości jego ograniczenia drogą rozporządzenia lub ustawy, niezależnie od sytuacji kryzysowych. Powinien także obejmować terytoria za granicą, jeśli polskie władze posiadają jurysdykcję nad osobami migrującymi, np. w trakcie prowadzenia działań powrotowych. Monitoring powinien obejmować również sytuacje po zawróceniu do kraju pochodzenia (lub innego kraju trzeciego, do którego osoba została wydalona), by sprawdzić, czy podstawowe prawa tej osoby nie są tam naruszane.
- Mechanizm ten powinien mieć prawo i niezbędne uprawnienia do dostępu do wszelkich dokumentów, rejestrów i ewidencji, w tym plików, nagrań wideo i rejestrów elektronicznych, mających znaczenie dla jego mandatu wraz z prawem do przesłuchania osób²⁰.

3. Wzmocnienie ochrony dla osób wymagających szczególnego traktowania:

- Mechanizm monitorujący powinien nadzorować, aby osoby wymagające szczególnego traktowania, takie jak kobiety, małoletni, w tym małoletni bez opieki czy osoby z niepełnosprawnościami lub osoby ze społeczności LGBTQI+, miały zapewnioną odpowiednią ochronę, w tym dostęp do odpowiednich warunków w ośrodkach detencyjnych oraz pomocy medycznej i prawnej.
- Mechanizm powinien także monitorować procedurę umieszczania cudzoziemców w detencji, z perspektywy stosowania jej jedynie w uzasadnionych przypadkach oraz zgodnie z przepisami krajowymi i unijnymi, w szczególności w odniesieniu do osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, osób małoletnich, również w zakresie oceny ich wieku, a także w przypadkach, w których detencja mogłoby to spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia cudzoziemca lub stan psychofizyczny cudzoziemca może uzasadniać domniemanie, że cudzoziemiec był poddany przemocy.
- Czynności zapewniające skuteczne przeciwdziałanie handlowi ludźmi oraz system wspierania ofiar tego przestępstwa, powinny być również poddane monitoringowi mechanizmu.

4. Skuteczne mechanizmy skargowe:

- Skuteczne mechanizmy monitorowania praw podstawowych powinny zawierać procedury umożliwiające składanie skarg przez osoby, których prawa zostały naruszone, jak również inne osoby, które posiadają wiedzę dotyczącą ewentualnych naruszeń (np. pracownicy i wolontariusze organizacji pozarządowych).
- Procedury powinny być łatwo dostępne, a osoby pokrzywdzone powinny być informowane o przysługujących im prawach i możliwości składania skarg.
- System skarg powinien zapewniać ochronę anonimowości oraz ochronę sygnalistów przed ewentualnymi represjami.

¹⁹ [\[1\] Ustanowienie niezależnych krajowych mechanizmów monitorowania przestrzegania praw podstawowych na granicach zewnętrznych UE](#), FRA - Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, 2023, s. 5.

²⁰ *Ibidem*, s. 6.

- System skargowy musi być skuteczny - tzn. móc interweniować bardzo szybko, by zapobiegać eskalacji naruszeń lub przeciwdziałać nieodwracalnym szkodom (np. wydaleniu określonej osoby z Polski lub nakazywać sprowadzenie danej osoby do Polski, gdy jej podstawowe prawa, jak np. życie i wolność od tortur, są zagrożone w państwie, do którego została zawrócona).

5. Monitorowanie w czasie rzeczywistym i reagowanie na bieżąco:

- Rekomenduje się wprowadzenie mechanizmów stałego monitorowania sytuacji na granicach, w ośrodkach detencyjnych czy innych miejscach, gdzie mogą występować naruszenia praw podstawowych. Stały nadzór pozwala na natychmiastowe reagowanie na naruszenia.
- Mechanizm powinien mieć uprawnienia do bezwzględnego reagowania na zgłoszone naruszenia praw, w tym możliwość ich badania na miejscu i rekomendowania działań naprawczych, a także do szybkiej interwencji w przypadkach pilnych, np. W sytuacjach kryzysowych na granicach lub w ośrodkach detencyjnych, aby zapobiegać dalszym naruszeniom. Na organach państwa, którym podlegają miejsca i placówki objęte monitoringiem, powinien spoczywać obowiązek informowania mechanizmu monitorującego o wszelkich zdarzeniach nadzwyczajnych, w których zachodzi prawdopodobieństwo wystąpienia naruszeń praw podstawowych.
- Ważnym elementem mechanizmu monitorującego jest umożliwienie niezależnym obserwatorom, w tym organizacjom pozarządowym, dostępu do strefy przygranicznej. Dzięki temu możliwa jest kontrola zgodności działań Straży Granicznej z międzynarodowymi standardami.

6. Systematyczne raportowanie i monitoring wdrożenia:

- Mechanizmy monitorujące powinny regularnie (min. raz w roku) publikować wyniki swoich kontroli i badań.
- Rząd powinien być zobowiązany do formalnej odpowiedzi na każdą rekomendację przedstawioną przez mechanizm monitorujący, z wyjaśnieniem, w jaki sposób i w jakim terminie zamierza ją wdrożyć
- Rząd powinien publikować regularne raporty dotyczące postępu w implementacji rekomendacji. Taki systematyczny monitoring postępów pozwala na ocenę czy rekomendacje są wdrażane w praktyce i jakie są ewentualne przeszkody w ich realizacji.
- Wdrażanie rekomendacji powinno być monitorowane przez parlament, który może wprowadzać mechanizmy nadzoru nad działaniami rządu w zakresie ochrony praw człowieka. Komisje parlamentarne mogą otrzymywać regularne raporty od mechanizmu monitorującego i rządu.
- Krajowe organy kontroli, takie jak Najwyższa Izba Kontroli lub Rzecznik Praw Obywatelskich, powinny również być zaangażowane w monitorowanie działań rządu dotyczących wdrażania rekomendacji mechanizmu.

7. Szkolenie i budowanie zdolności:

- Osoby zaangażowane w monitorowanie praw podstawowych, w tym członkowie mechanizmów monitorujących, powinny być regularnie szkolone, aby znały aktualne standardy praw człowieka i unijne oraz międzynarodowe przepisy.
- Jednym z zadań mechanizmu powinno być regularne szkolenie służb, w tym funkcjonariuszy Straży Granicznej, Policji, a także personelu ośrodków dla cudzoziemców, z zakresu ochrony praw człowieka. Dobre praktyki obejmują szkolenia dostosowane do różnych poziomów administracji oraz sektorów związanych z migracją i azylem.

8. Współpraca:

- Kluczową częścią mechanizmu powinna być aktywna i ścisła współpraca z organizacjami społecznymi, które odgrywają istotną rolę w monitorowaniu praw człowieka i dostarczaniu niezależnych analiz. Mechanizm monitorowania może również obejmować odpowiednie organizacje międzynarodowe i pozarządowe oraz podmioty publiczne niezależne od organów przeprowadzających kontrole graniczne, którym może zostać zlecone wykonywanie części zadań²¹.
- Organizowanie forum lub platform dialogu, które angażują społeczeństwo obywatelskie, ekspertów, media oraz inne zainteresowane strony, może pomóc w identyfikacji problemów oraz tworzeniu rekomendacji służących poprawie efektywności mechanizmu.
- Ścisłą współpracą mechanizmu powinna odbywać się również instytucjami i organizacjami międzynarodowymi, takimi jak UNHCR, FRA, EUAA czy IOM, w celu zapewnienia, że standardy monitorowania są zgodne z międzynarodowymi zobowiązaniami.
- Regularne dzielenie się doświadczeniami i najlepszymi praktykami z innymi krajami oraz agencjami międzynarodowymi może pomóc w poprawie jakości monitorowania praw podstawowych.

9. Ewaluacja i analiza:

- Regularna ewaluacja działania mechanizmu monitorującego pozwala na identyfikację luk oraz obszarów do poprawy. Ocena powinna obejmować wskaźniki dotyczące przestrzegania praw podstawowych, czas reakcji na zgłoszenia oraz efektywność systemu skargowego.
- Mechanizm powinien opierać swoje raporty na rzetelnych i obiektywnych danych, analizach oraz badaniach, co zwiększa wiarygodność rekomendacji.
- Konieczne jest zapewnienie minimalnych standardów działania mechanizmów na poziomie UE, by ochrona, jakiej doświadczają osoby migrujące, była zbliżona na terenie wszystkich państw członkowskich.

10. Mechanizmy sankcyjne:

- Należy rozważyć wprowadzenie mechanizmów rekomendujących odpowiednie sankcje w przypadkach systematycznych naruszeń, z uwzględnieniem współpracy z organami ścigania i sądami.
- Mechanizm może przewidywać sankcje administracyjne lub finansowe w przypadku, gdy rząd nie wdroży rekomendacji mechanizmu monitorującego w określonym czasie. Sankcje mogą być nałożone przez odpowiednie instytucje kontrolne (np. Najwyższy Izba Kontroli).

²¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1356 z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie wprowadzenia kontroli przesiewowej obywateli państw trzecich na granicach zewnętrznych oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 767/2008, (UE) 2017/2226, (UE) 2018/1240 i (UE) 2019/817 art. 10, ust. 2

ZAŁĄCZNIK - WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U.U.E.L.2024.1346).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako osób korzystających z ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U.U.E.L.2024.1347).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie ustanowienia wspólnej procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w Unii (Dz.U.U.E.L.2024.1348).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie ustanowienia powrotowej procedury granicznej (Dz.U.U.E.L.2024.1349).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. ustanawiające unijne ramy przesiedleń i przyjmowania ze względów humanitarnych (Dz.U.U.E.L.2024.1350).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie zarządzania azylem i migracją, zmiany rozporządzeń (UE) 2021/1147 i (UE) 2021/1060 oraz uchylecia rozporządzenia (UE) nr 604/2013 (Dz.U.U.E.L.2024.1351).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie zmiany rozporządzeń (UE) 2019/816 i (UE) 2019/818 do celów wprowadzenia kontroli przesiewowej obywateli państw trzecich na granicach zewnętrznych (Dz.U.U.E.L.2024.1352).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie wprowadzenia kontroli przesiewowej obywateli państw trzecich na granicach zewnętrznych (Dz.U.U.E.L.2024.1356).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania danych biometrycznych w celu skutecznego stosowania rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1351 i (UE) 2024/1350 i dyrektywy Rady 2001/55/WE oraz w celu identyfikowania nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich oraz bezpaństwowców, w sprawie występowania z wnioskami o porównanie z danymi Eurodac przez organy ścigania państw członkowskich i Europol na potrzeby ochrony porządku publicznego, w sprawie zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1240 i (UE) 2019/818 oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 (Dz.U.U.E.L.2024.1358).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 maja 2024 r. W sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe i sytuacje spowodowane działaniem siły wyższej w dziedzinie migracji i azylu (Dz.U.U.E.L.2024.1359).

Przygotowane przez organizacje społeczne świadczące pomoc prawną, integracyjną oraz humanitarną osobom migrującym w Polsce:

Rekomendacje w sprawie polskiego Krajowego Planu Wdrażania Paktu o Migracji i Azylu Unii Europejskiej

14.11.2024